

P. 11
34

Anul VI, Nr. 5—6

MAI-IUNIE, 1940

APOSTOLUL

Revistă literară, științifică și educativă

Apare lunar sub auspiciile Asociației Invățătorilor
din Județul Neamț

Redacția: Școala Normală de Invățători — Piatra-Neamț

17.584

Fondatori: C. Luchian, V. Gaboreanu, V. Scripcaru, Euf. Manoliu, V. Andrei, Alex. Gheorghiu, C. Turcu, M. Avadanei, D. Hogeia, T. Macovei, M. Stamate, I. Rafael, I. Stroia.

Comitetul de conducere : I. Radu, V. Țăranu, M. Avadanei, Gr. Vlad, V. Dobrescu, Cl. Dobre, C. T. Pricop, V. Gaboreanu, V. Scripcaru, Euf. Manoliu, Sim. Purice, C. Turcu, Th. Ursu, Vultur Orendovici, Ioan Iliescu, Neculai Volmer.

Au mai achitat abonamentul pe 1939 : V. Popescu, M. Ciudin, G. Luca, L-vica Sucoverschi, Elvira Mihai, Ioan Agapescu, Const. Grigoraș, G. Cercel, Anton Timofte, M. David, N. Oancea, V. Boancă, V. Catana, M. Grosu, Virg. Ghimicescu, Aglaia Agapescu, toți din circ. Bălțatești. Nec. Munteanu, Al. Popa, Maria Moroșanu, I. Hizan, I. Negură, Nec. Așoarei, Ana Ungureanu, Emil Ionța, Maria Sberea, Maria Stan, I. Rădescu, Elena Rățoi (se va restitui fiindcă plătește soțul), V. Nițu, Gh. Popa, G. Juncu, I. Ungureanu, Cr. Vaidanu, toți din Războeni. I. Gervescu, Ana Orza, Ana Orghidan, Maria Posmoșanu, Emilia Grigoraș, D. Dănilă, G. Ceaușu, Emil Nițu, V. Lupu, Teofan Macovei, Maria Hârțescu, toți din Roznov. Ghiriac Platon, Eugen Irimescu, Florica Pr. Vasilca, Sava Arsintescu, G. Drapac, Aurelia Ghimicescu, D-tru Avărvarei, G. Cozma, St. Grecu, Mih. Nonea, Al-ina Timofte, G. Grancea, toți din Vânătorii Neamț. Gh. Ilinca din Tg. Neamț, Nec. Volmer, Mih. Ungureanu, Al. Iftimie, V. Postelnicu, I. Ilașov, A. Nicolau, N. Mihailescu, C. Anghel, Iulian Popa din cl. VIII; Ravaru V-le, Paraschiv L., Chirilă Val., Galnescu Teoctist, Novac N., Stănilă Al., Savu Os., Negulci Nist., Restea L., Mareș D-tru; Șova C-tin, Trofin Al., Stoica Aurel, Mogoș Aurel și Dobrescu Al. din cl. VI, toți dela școala normală de băieți, Piatra-N.

(Va urma)

Comunicări. 1) Rugăm pe domnii abonați să ne comunice orice schimbare de adresă.

2) Numele abonaților cu plata în curent pe 1939, se publică în revistă și aceasta constituie o completă verificare. Oricine s'ar vedea omis are datoria să anunțe Redacția.

3) Numai cu achitarea la timp a abonamentelor mai putem înfrunta greutatea de tipărire, din moment ce tiparul s'a scumpit cu 50%.

4) Domnii abonați sunt rugați să pretindă factorilor poștali înmânarea directă ori păstrarea neatinsă a revistei până la ridicare, — reclamând orice neajuns.

APOSTOLUL

Revistă literară, științifică și educativă

Director : PROF. VICTOR ȚĂRANU

BIBLIOTECA
JUDEȚEANĂ
NEAMȚ
Fond „G.T.K.”

Culegeri sfinte

Răspândirea creștinismului între neamuri.

Luptătorii răspândirii creștinismului în lume sunt cei 12 ucenici sau apostoli ai Domnului Hristos. În fruntea tuturor stau : Petru și Pavel.

Biserica le-a instituit o zi de sărbătoare la 29 Iunie. Se ține și-un post al „Sănpetrului”.

Opera lor se ilustrează prin predici înflăcărâte și prin călătorii împreunate cu multe primejdii, dar mai ales prin scrierile lor pline de adâncă înțelepciune, au izbutit să sporească în mod însemnat numărul creștinilor.

În cursul prigoanilor, pornite de-un împărat nebun ca Nero contra creștinilor, au pătimit moarte de martiri pentru credință apostolii Petru și Pavel.

Cel dintâi a încercat să scape cu fuga, dar pe drum i s'a arătat într'o vedenie Mântuitorul, pe care Petru întrebându-l : Unde te duci, Doamne ? — a primit răspunsul : Mă duc la Roma să fiu răstignit a doua oară ! Atunci apostolul s'a rușinat de slăbiciunea sa și întorcându-se la Roma, a fost răstignit cu capul în jos. Iar lui Pavel — neputându-i-se aplica pedeapsa răstignirii din cauza că avea dreptul de cetățean roman — i s'a tăiat capul cu sabia. Astfel închinarea apostolii Petru și Pavel însuși viteza lor, ca jertfă pentru biruința evangheliei lui Hristos.

Sfaturile și învățăturile lor, cuprinse în scrisorile care fac parte din Noul Testament, se citesc și astăzi la diferite servicii divine, publice și particulare.

Apostolul Pavel dă copiilor sfatul să asculte de părinți, astfel în epistola sa către Efeseni (VI. 1) : Copiilor, ascultați

BIBLIOTECA
DOCUMENTARĂ
ORAȘUL PIAȘA NEAMȚ

17584
350

de părinții voștri în Domnul, căci aceasta este cu drept.

În cuvântarea sa din areopagul Atenei, îndemna pe toți să caute pe Domnul, doar îl vor simți și afla, măcar că nu e departe de fiecare din noi, căci în El viețuim, ne mișcăm și suntem. (Faptele Apostolilor XVII, 16-34).

Iar Apostolul Petru îndeamnă pe toți creștinii să aștepte biruința dreptății, potrivit făgăduinței lui Iisus; „Noi așteptăm cer nou și pământ nou, în care locuiește dreptatea”.

Dumineca. *Disprețuiți și prizoniți de puternicii lumii acesteia, cei dinții creștini își întăreau sufletul prin rugăciunile pe care le rosteau împreună, când se întruneau dumineca (la ziua Domnului), des-de-dimineață în câte un loc ferit (în catacombe) laudând pe Tatăl Ceresc, în cântările lor simple, izvorite din inimi curate, sau ascultând cu evlavie cetirile și tâlmăcirile scripturilor sfinte, despre viața și minunile Mântuitorului Iisus Hristos.*

Preot Ioan Chircă

Santeism

Asemeni sobolului, orb
M'afund în miez de pământ,
Mănat de vrere și-avânt
Averea și taina să-i sorb.

De smoală străfunduri mă cer,
Robit ancestralei porunci,
În cântecul veșnicei munci
Fără de soare și cer.

Bogatul pământului miez
De aur, de fier și cărbuni,
Cu știmate, cu foc și minuni,
E moarte, e viață și crez.

Și'n taina adâncului eu
Mă strecur cu-a lumilor pas,
Și-ascult al cerului glas;
Cu mine, aicea, îi Dumnezeu.

I. Vespremie

Oamenii lemnului

Dacă mărturiile noastre subpământene dovedesc o cultură și o civilizație autohtonă unitară, pe care un popor „miraculos” ca noi le moștenește și le continuă, atunci va trebui să cunoaștem manifestările acelei vieți adormite, în moștenirea etnografică vie care trăește de veacuri în satele românești. Materialul cel mai bogat, în care se oglindește un alt aspect al trăirii autohtone, este lemnul. Dealtfel și pentru vremuri străvechi se poate considera chiar o epocă a lemnului, așa cum rezultă din mărturiile istorice, ori din gravurile de-pe monumente și colonne.

Casele Geților, de pildă, erau construite, mai ales în partea muntoasă a țării, din bârne, cu acoperișul din lemn și, după cum se observă în columna lui Traian, casele acestea erau așezate direct pe pământ sau pe stâlpi de lemn la cele patru colțuri. ¹⁾ Casele de formă dreptunghiulară aveau două camere, o ușă de intrare și ochiuri de lumină, așa cum se mai văd încă prin cătunele noastre de munte. Uneori, peste o înălțată temelie de piatră, era așezată talpa casei din bârne groase și trainice, alegându-se lemnul cel mai sănătos, întocmai cum se observă și astăzi. Este de altfel aici o deducție, dată fiind bogăția de material existent pe o vastă întindere a regiunilor muntoase, iar metoda recompunerii ne poate sluji și în acest domeniu. La șes erau colibe, *casae* cum le numește Ovidiu, ²⁾ construite mai mult în pământ, dar cu apărători de lemn și uneori de piatră.

O statistică recentă arată că și azi mai avem 40.485 familii care locuiesc în bordeie de pământ, iar din totalul de 3.078.820 de locuințe, avem 1.073.304 construite din lemn, 1.002.556, din pământ, 772.594 de cărămidă și 189.881 din piatră ³⁾. Ne putem închipui câte din aceste locuințe din cărămidă sau de piatră sunt la țară.

După cum erau locuințele, așa se prezentau în epoca

1) V. Pârvan, *Getica* p. 135.

2) " " " p. 658.

3) Mircea Pienescu *Rev. Apostolul* an. VI 1940. Nr. 3-4. p. 8-9. Piatra-N.

getică și cetatea și uneltele, obiectele ori mobila, toate fiind construite din lemn. Columna lui Traian ne înfățișează, pe lângă cetățile întărite în piatră, și pe acelea construite în lemn, iar acelea care se puteau lucra numai din piatră nu sunt lipsite de grinzi masive de stejar îmbucate în zidărie pentru susținerea și trănicia cetății. Când înflorea în Dacia agricultura și economia casnică, se desvolta totodată și meșteșugul în lemn: plugul cu un singur corn, jugul pus pe grumazul boilor, ori boroana cu dinți și grapa cu spini, toate erau de lemn, așa cum le vedem și azi la țăraniii noștri în mare parte; chiar carul cu spițe este tot de lemn și se păstrează astfel, mai cu seamă în epoca fierului getic. Dar nu trebuie să ne surprindă această constatare pentru o epocă atât de veche, când și astăzi mai dăinuiesc în satele moldovenești plugul, grapa și chiar carul de lemn, acesta fiind lucrat numai din obezi îmbucate în pană. Locuitorii de pe valea Bistriței vorbesc cu multă admirație despre trănicia carelor de lemn, ce corespundeau unei vieți tihnite și de mult belșug. Scârțăitul carelor cu osia de lemn redat de poezia populară nu este o simplă închipuire ¹⁾. Această aducere aminte nu-i atât de romantică, deoarece meșteșugul în lemn a fost foarte prețuit și dezvoltat pe o scară întinsă, încât departe de a trage concluzii despre primitivismul vieții noastre rurale în trecut, ne putem mai curând mândri cu o viață de acest fel organizată atunci și apoi durabilă atâtea secole. Astăzi, e drept, specificul aceluși meșteșug străbun e decadent, și, ca ori ce forme regresive, se poate înfățișa primitiv și rustic. Dar aici sunt de făcut două constatări: a) decadența mărturisește un vechiu trecut de glorie, b) decadența dovedește și întârzierea unei lupte de renaștere pentru dezvoltarea progresivă și practică a unei vieți specifice autohtone. În vremea când începuse construirea unor unelte de fier, lemnul nu a fost disprețuit, ci dimpotrivă, el forma podoaba mânerelor, a căptușirii și apărării uneltelor ca: seceri, săbii, cosoare, coase, ori folosit pentru cuie ș. a.

Pe de altă parte, vasele mari — butoaiele — ori vase mici pentru apă, vin, ulei etc. erau construite din lemnul care se găsea din belșug și pe care acei iscusiți locuitori ai pământului nostru știau să-l aleagă, învățaseră să-l cunoască și să-l lucreze cu măiestrie neîntrecută.

Ei au lăsat astfel urmașilor o minunată moștenire de a ști cum să-și construiască gospodăriile, cu uneltele, obiectele și chiar mobila

1) Plugușorul. Col. Gh. Dem. Teodorescu.

trebuitoare. Pentru construcția caselor, e bun numai lemnul de brad, tăiat larna când n'are sevă, iar tălpile se aleg din ciungi anume pregătiți de doi, trei ani, pentru ca esența bradului să fie asigurată, iar copacul stând totuși ciungit în pădure, să fie întărit de soare și călit de vreme. În felul de alegere a bârnelor pentru clădit locuințe, se vede până azi priceperea și înțelepciunea unui popor. Lemnul de bârne nu se cioplea, ci numai se cojea, era lăsat să se usuce o vară și în urmă era așezat deasupra tălpilor veșnice și încheiat în chetori până sub acoperiș. După terminarea construcției din lemn și „luarea apei” (drănițirea), casa era lăsată să se usuce o vreme îndelungată. Nimic pripit în toată această atentă preocupare, oricât de primitive ar părea astfel de lucrări. Locul de așezare al locuinței se alegea după o îndelungată cercetare, pe un loc mai ridicat, pe o movilă și cine știe în ce fel chibzuit, pentru a nu fi primejduit de intemperiiile vremii. Oamenii din partea muntelui spun și azi că o casă trebuie să fie clădită acolo unde doarme vita, atribuind animalelor puterea de a cunoaște locul unde s'ar deslănțui trăsnetele.

Nu ne putem da seama de cât adevăr științific poate să fie în toate aceste socoteli ale cugetului țăranilor dela munte, dar, ori cum, măsurile lor de prevedere sunt semnificative.

La câmp locuințele țăranilor erau făcute ca și azi din pământ aruncat în scheletul de pari, lețuri și nuiele, cu acoperiș de lemn, trestie sau paie; locuința fiind așezată tot pe o ridicătură sau movilă, poate chiar pe unele vechi așezări omenești astupate de vreme. Dealtfel nu-i lipsită de interes urmărirea motivului și în poezia populară, care oglindește coliba, bordeiul, căsuța și mai rar casa „cu trestioară”. Poveștile noastre vorbesc de colibe, tot la fel și cronicile (N. Costin), ca și Pravila lui Matei Basarab; ori Dimitrie Cantemir în Descrierea Moldovei, iar creștinii sărbătoresc la 15 Ianuarie pe Sf. Ioan Colibașu ¹⁾. Bordeliul are două înțelesuri: a) colibă săpată pe jumătate în pământ și b) căsuță sărăcăcioasă, așa cum se oglindește în poveștile noastre, cum se mai prezintă încă în așezările noastre rurale și după cum pomenește de altfel poezia populară:

*Iar la umbra celor tel,
Ni s'arată un bordei
Bordelașu-i de pământ. ²⁾*

1) Dicționarul Encicl. de I. A. Candrea: *Colibaș*.

2) M. Eminescu *Poezia pop. Clasic* p. 366.

Sau :

La bordei cu crucea'naltă,

La Stăncuța sprâncenată (Stăncuța. Col. Alecsandri).

În colecția de „Materialuri folkloristice” a lui Gr. G. Tocilescu, vol. I, p. 800, întâlnim acest cântec popular, cunoscut de altfel :

Foate verde de trei tel,

Hi, hi, hi, bordel, bordel,

Cu mărtăcel mărunței,

S'a'nfundat dragostea'n ei.

Bordeiaș fără gârlic,

Tu mă faci să viu pe-aici

Desculț și fără opinel ;

Bordeiaș cu gura'n dos,

Tu mă faci să vin pe jos

Pe pământul gloduros.

Nici nu se poate o mai realistă zugrăvire a unui aspect din viața noastră rurală, în care pitorească, poate, e numai dragostea.

* * *

Cetatea era construită tot pe ridicături, fie naturale, cum sunt vestitele întărituri (burguri) din munții Sebeșului, la Turda, la Odorhei, ori în Carpații nordici (Getica, 473.), fie pe așezări vechi înalte ; și mai rar la câmp în poene. La astfel de cetăți, piatra e în combinație cu lemnul. Așezările omenești de mai târziu, fie particulare, fie cu caracter oficial, cele mai multe, se află și ele construite pe alte așezări ; așa sunt cetățile medievale sau castelele domnești. De altfel și peste aceste prețioase ruine s'au construit în timpul nostru edificii moderne. La Piatra Neamț, de pildă, clădirea liceului de băieți este înălțată pe locul unde a fost curtea domnească a lui Ștefan cel Mare ¹⁾. La Fărțăgi — Neamț, biserica este așezată în imediată apropiere a unei clădiri vechi de piatră și poate că are în zidurile de temelie piatră din vechea clădire. Pentru vremuri vechi se observă același procedeu. Cetatea Neamțului se va fi înălțat pe un vechi burg celtic ori deasupra unei întărituri getice.

Dela nici o construcție n'a lipsit lemnul, după cum în lemn s'au lucrat și uneltele trebuincioase pentru diferitele ocupațiuni : agricultura, păstoritul, pescuitul, morăritul, etc., din vechime și până azi. Fiind de lemn, toate acestea nu au fost păstrate ca urme etnografice din epoci vechi, decât în resturile de cărbuni și cenuse, fiind arse în vremuri de pârjol. S'au păstrat numai urmele meșteșugului în lut pe o scară mai întinsă, ori în os și în metal, în chip mai restrâns. De aici nu putem

1) C. Turcu. Anuarul Ilcovului, 1935-36, p. 121.

trage concluzia că meșteșugul în lemn sau și acela în piele (Getica, 658), la Români și la strămoșii lor autohtoni, era semnul unui primitivism incult și sălbatic, ci dimpotrivă, pentru un astfel de meșteșug se alegea lemnul anumit și se lucra după o tehnică necunoscută de vreun popor, urmărindu-se cu dibăcie adaptarea la mediu și transformarea acestuia în chip progresiv. Așa se explică într'o largă măsură persistența acestui neam. Plugul getic, care era din lemn cu un singur corn la început, îl găsim însă la fel și în alte părți, până târziu, mai ales în Italia-tras de boi înjugați întocmai ca și la care. În zona Carpato-dunăreană, forma plugului s'a păstrat în chipul său tradițional; iar când a fost lucrat de meșteri străini mai târziu și s'a căptușit cu fier ori i s'au adaos fiere și al doilea corn-măner, gustul țăranilor noștri trebuia satisfăcut, încât meșterul urma să lucreze uneltele după gustul acesta tradițional, fenomen care se vede și astăzi în satele noastre. De aceea meșterii străini, nemți ori italieni, nu prea sunt căutați de țărani, când aceștia au nevoie să-și lucreze anumite unelte necesare gospodăriei lor. Șuruburile, ghivinturile, cărligele și în general lucrarea fierului trebuie să corespundă în primul rând acestui gust moștenit, încât bătrânii mai ales, până în ziua de astăzi, cer meșterului să-i lucreze fierul, limba de plug ori alte unelte, după proba unei vechi rămășiți, pe care o păstrează dela strămoși. Când acest gust nu-i satisfăcut, țăranii aleargă mai curând la meșteri țigani, pe care-i pot sili să le lucreze unealta după placul lor. Pentru epoca fierului din La Tène II și III în Dacia, plugul de fier era un lux, ceea ce l-a făcut pe savantul român V. Pârvan să propună numele de „*epoca lemnului*“, tocmai pentru cultura getică din La Tène, mai ales că acest material ajunsese să precumpănească și ceramica (Getica, 495).

Dar nu numai pentru epoca acea străveche e de observat un fenomen de trăire adaptată lemnului. Până azi țăranii noștri continuă să trăiască într'un astfel de ev. De binefacerile civilizației fierului, se folosesc foarte puțini și numai de nevoie în chip extrem de costisitor pentru ei. Uneltele de agricultură sunt și azi de lemn: plugul, grapa, lopeți, etc. după cum vorbește și poezia populară:

Nu-ți bea banii, măi voinice,

Că ți-i carul sfărâmat

Și plugul neferecat (col. Alecsandri — 1866).

Sau atât de plastica expresie populară: „*Am ajuns în sapă de lemn*“. Carul, sania, sanciuul și alte vehicule, precum și

vasele din gospodăria rurală ori acelea dela stână sunt exclusiv din lemn: poloboace și budăci cu cercuri de lemn, budăie de lapte, buduroaie de ales untul, plua de sare ori de grâu, coveți, ciubere, cufe, doniți, găleți, hambare, paturi, lăiți, scaune, mese dreptunghiulare sau rotunde de ospăț, linguri, scafe, racle, cupe, ploști, căușe; până și cântarul (toaca) ori pahare și blidele așezate în blidare, într'un cuvânt: uneltele, mobila și vasele toate erau și sunt încă, mare parte din ele, lucrate din lemn.

În proporții mai mari, în lemn s'a lucrat sănunea, troaca, lun-trea, știubeiul, gardul de bărne în gânjuri ori în săci, casa, poarta, cetatea și armele. Cuiele erau și ele din lemn de carpen, meșteacăn sau tisă. În fier s'au lucrat doar topoare, dălți, cujite, tesle, scoabe ori pe o scară mai întinsă seceri și coase. Ales cu multă pricepere de acolo de unde a fost *chitit*, lemnul este pregătit prin uscare, încălzire, afumare sau fierbere¹⁾. Și numai după ce omul și-a făcut pe deplin convingerea că este bun de lucru, e folosit la cioplit, răsucit, îndoit, scobit, străpuns, încheiat, îmbucat, netezit și lustruit chiar; altfel, lemnul poate să aducă mai multă pagubă dacă e atins, stupos, mâncat de cari, copt, zdrelit ori vătămat într'un fel sau altul. Multă vreme și armele au fost de lemn: ghioaga strujită și nestrujită, măciuca părilită, și uneori poate și arcul; nu mai vorbim de ciomag, curmătură și retevele făcute din stejar, corn sau tei; sau scurtături de brad și fag. La aceste considerații trebuie să adăugăm podoabele de artă înfățișate de meșteșugul în lemn al porților, fântânelor, troițelor de mai târziu ori a săpăturilor în lemn la bețe, furci, fluere, tulnice, cupe, racle, mese, polcioare, blidare, lăzi, etc., cu linii geometrice, în cercuri, spirale, meandre, ori încrucișări și împletiri impresionante, în care ghicim și gustul tradițional și iscusința sau originalitatea de simțire, cu atâtea însușiri artistice proprii, pe care le putem urmări prin recompunere până în ceramică. Aceste constatări, ne fac să vorbim de oamenii lemnului nu în înțelesul de primitivi ai vieții lacustre, ci de un popor organizat, care a dat vieță caracteristică unei mari epoci de civilizație, precum și germenii unei culturi proprii, cu o bogată dezvoltare odinioară, care, deși risipită, rămâne totuși extrem de valoroasă în podoabele de artă populară autohtonă²⁾. Toți acești oameni ai lemnului au fost din străvechi timpuri și până

1) Unele poezii populare încep cu versul: *Frunză verde lemn topit* (Tocilescu op. c. pp. 767, 910, 1328).

2) V: Gh. Uprescu. *Arta țărănească la Români. Cult. Naț. Buc. 1922*, p. 61—68.

astăzi țărani, gloata aceasta fără număr pe care nimeni n'a instruit-o și nici n'a educat-o în acest sens, decât natura, mediul și Dumnezeu cel unic, care a dăruit-o cu cele mai alese și mai minunate însușiri.

La nobilii noștri erau altfel de podoabe, de lux: vase de argint, de aur, mobile din metal prețios, bijuterii și armuri scumpe, cunoscute pentru Dacia încă dela Dromihete al Geților (Getica, 659) și până în zilele noastre. Dar despre civilizația unui popor, nu putem vorbi după aceste constatări observate în vieța câtorva inși altfel favorizați de soartă, decât atunci când poporul trăiește, se folosește și se bucură de binefacerile și podoaba unei civilizații nouă. De aceea suntem nevoiți să constatăm că pe dedesubtul diferitelor aspecte ale civilizației, poporul nostru de țărani trăiește decadent sau uitat, încă în epoca lemnului. Din totalul de 3.038.335 locuințe câte se află în țară, 2.075.860 sunt construite din lemn sau din pământ. Ținând seama de faptul că cele mai multe din aceste locuințe nu mai sunt igienice, date fiind schimbările radicale survenite în condițiile de viață, surprindem în acest caz nu numai decadența nostalgică a unei tradiții, ci prăpastia care s'a adâncit între două lumi: una rămasă pe vechile meleaguri în același ev al lemnului, alta, foarte îngustă, care s'a rătăcit la răspântia ulițelor din sate, ori s'a îmbulzit, de multe ori de prisos, la orașe.

Pentru vremuri vechi getice, meșteșugul în lemn era foarte prețuit și domina alte meșteșuguri, după cum se vede din următoarea atestare a lui V. Pârvan. *„E limpede că fără nici un fel de siluire a faptelor, noi putem interpreta vasele în formă de borcane dela Crășani ca niște simple surogate de stepă ale vaselor de lemn din regiunea păduroasă de Vest..... iar pentru vremea când izvoare literare ne arată că în părțile acestea din stânga Dunării, Geții lui Dromihete se serveau aproape exclusiv de vase de lemn, mi se pare că nu am nevoie să argumentez mai mult caracterul de surogat al vaselor de pământ examinate sub prima noastră categorie. Acestei concurențe pe care lemnul o făcea pământului ars, cred că avem a atribui și lipsa de evoluție formei vasului borcan ori vasulul găleată, rămas mereu la același tip și în lutul ars, pentru că lemnul condiționa mereu aceeași formă și rămânea perpetuu ca model, împiedicând imitația sa în lut să evolueze după legile proprii ale acestuia alt material. De altă parte, primitivitatea facturii ne arată limpede că, de fapt, vasele acestea nici nu erau întrebunțate decât de*

*sărăcimea care nu-și putea procura de celelalte, originale, în lemn. Neputându-se compara ca rezistență și utilitate practică până la mari dimensiuni, cu vasele similare de lemn, vasele acestea veștează într'o mediocritate perpetuă până la sfârșitul existenței lor**. Cu alte cuvinte, lemnul era mai propice pentru confecționarea și înălțarea de modele, iar vasele de lut devin doar surogate față de acele de lemn într'o anumită epocă.

După meșteșugul în lemn — *à la manière de* — s'au impodobit și vasele de lut cu trăsături geometrice, iar raportul de reciprocitate s'a urmat în redarea, de pildă, a spiralei care s'a putut trage mai bine în ceramică. Se poate observa așa dar un paralelism al artei în ceramică și lemn cu influențe reciproce de forme și ornamentații, din care a supraviețuit pentru ceramică *materialul*, iar pentru lemn *gustul*. S'ar mai adăuga la acestea și meșteșugul în os. Coarnele de bou sau de zimbru erau întrebuințate drept cupe, iar din oase se făceau unelte și podoabe. Și în acest caz, ca și pentru meșteșugul în lut, formele originale erau gândite în lemn (Getica — 188, 573).

Ca și în ceramică tot la fel și în metalurgie, lemnul face concurență foarte efectivă materialului autentic prea rar — fierul — ori prea fărâmițos — lutul. De aceea săpăturile oferă foarte multă cenușă și cărbuni. (Getica, 645), dar gustul transmis peste veacuri nu desminte ipoteze și considerații. „In toată arhitectura monumentală a Geților e prezentă tranșia ideilor arhitecturii în lemn, ca Grecii din sec. VII-a. Chr. Dacii traduc în piatră și cărămidă uscată la soare construcțiile lor în șarampoi și bârne de lemn, având deasupra nulele lipite cu lut. Și cu toate că meșteri cioplitori le taie blocurile de piatră în linii foarte regulate, legătura acestor blocuri e făcută cu bârne ori cramioane de lemn. Dela Romani, apoi, Dacii au împrumutat și tehnica de a clădi cu mortar . (Getica, 719—720).*

Oamenii lemnului au dus și mai duc încă vieța lor tradițională tainică, ceea ce i-a predispus și la reflecțiuni ori ori visare, oglindind prin cântec aspecte variate ale ființei lemnului, ocupațiunii și materialului de acest fel.

Victor Țăranu

— profesor —

Idoli de piatră

...Simțea că nu va putea dormi nici în noaptea asta și acest lucru i se întâmplă cam des de o bucată de vreme. Aprinse lampa electrică și începu să se învârtă prin casă, fără rost. Asta era una din serile de sbucium, de visare, de nebunie neînțeleasă. Două bătăi sonore îi vibrează mult timp în urechi ca un diapazon îndepărtat și tic-tac-ul deapănă mai departe ca un ecou firul vremii din caerul celor trei Parce antice. Se apropie de oglindă. Ochii îi ardeau în umbra orbitelor adâncite, genele tremurau în clipiri nervoase și două cute de o parte și de alta a gurii i-o închideau ca o paranteză. Două șuvițe rebele de o parte și de alta a frunții, una oprindu-se pe sprânceana dreaptă, cealaltă alunecând spre ureche, îi răvășeau chipul palid de insomnie. Nările subțiri se depărtau și se apropiau ca aripile fâlfâinde ale unui fluture prins de picioare, trădând o respirație agitată de bolnav. Incruntă sprâncenele și se privi îndelung. Părea că pentru prima oară întâlnește pe cel de dincolo de apa rece a oglinzii. Iși strânse cămașa la piept și cu toate că-i era frig, continuă plimbarea nocturnă. Nu-și putea stăpâni neastâmpărul.— „Desigur că am înnebunit, își zise. Păcat de tine, copil fără minte — continuă el cu glas tare. — Tocmai tu! Așa de tânăr... două zeci și opt de ani... Tu care aveai atâtea visuri înscrise, tu care aveai un suflet așa de deosebit de al altora... Da-da... Sunt nebun... nebun deabinelea... smintit... pierdut... ah! îi venea să strige după ajutor, dar cum să trezească toți locatarii? O! Dar ce e nebunia la urma urmei? Nu-i și ea un fel de a privi: vleața, lumea, totul? N'are și ea o lume dinlăuntru și o lume dinafară? Dacă noi râdem de nebuni, de credințele și faptele lor, oare n'au și ei dreptul să râdă de noi și să li se pară o nebunie: felul nostru de a crede, de a lucra, de a fi; n'au dreptul de a ne socoti ei pe noi smintiți? Nu se cred ei tot atât de teferi pe cât ne credem și noi? Noi îi vedem pe nebuni! absurzi, dar tot așa ne văd și ei. Și apoi cine poate arăta cu precizie care-i hotarul dintre ei și noi? Unde încetează rațiunea și începe nebunia? Și invers! Nu spunem de atâtea ori: E curată nebunie să faci asta! Sau: Numai un nebun crede așa ceva! De câte ori nu recunoaștem

În viață că am avut clipe de nebunie! Oare nebunii nu greșesc și ei când fac ceva după rațiunea noastră călcând-o pe a lor... Desigur că numai cineva care n'ar fi nici nebun, nici teafăr — fără prejudecățile niciunei tabere, ar putea spune liber: Dreptatea e de partea celor mulți și tabăra cea mai mică trebuie sacrificată! Noi punem în cămăși de forță pe nebuni. Oare dacă ei ar fi mai mulți, n'ar putea face și ei la fel cu noi? Dar pare că însuși D-zeu nu vrea ca aceste tabere să se înțeleagă vreodată: Sunt unii care au trăit deoparte și de alta a hotarului imprecizabil, care au fost socotiți pierduți pe rând și de o tabără și de alta. Ce păcat că uită când sunt nebuni dacă e mai bine teafăr și invers! Un lucru e bine stabilit: Smintitul ca și teafărul e tot atât de mulțumit de sine, fără să râvnească la situația celuilalt. Și apoi de ce să socotim pe nebuni căzuți mai prejos de noi oamenii, când se pare că nebunia e un apanaj al bipedelor: celelalte animale nu înnebunesc decât în cazuri extrem de rare! Iar mulți savanți contestă chiar că animalele pot înnebuni! Uneori nebunii au imaginația cea mai aprinsă. Deosebirea e că la nebuni ea e mai crudă, îi frământă viața, deoarece bietul om nu poate percepe realitatea! Dar noi suntem siguri că o percepem? Dela Kant la Einstein, nu aleargă toți după această umbră himerică, botezată „realitate”? Nebunul este victima grozavului coșmar pe care îl urmează ca un sclav, fiind prins ca o muscă în pânza perfidă a păianjenului sau ca un rătăcit pe stratul periculos de măr de la marginea unei mări... Deci dacă nebunii s'or fi înșelând asupra realității, oare nu ne înșelăm și noi? De ce să avem curajul să spunem chiar că ei se înșeală de mai multe ori ca noi? Asta n'o putem ști? Știm noi tot? Câți nebuni au fost socotiți teferi chiar când ocupau un scaun de rege și câți teferi n'au fost socotiți nebuni, numai pentru că pentru vremea lor purtau o lumină prea vie, ceea ce îi orbea pe contemporani? Două lumi deosebite. Păcat că n'au și ei o țară a lor.

Se spune că alte condițiuni de viață ar da alte posibilități de a ști, de a cunoaște. O întreagă schimbare sau metamorfoză a eu-lui. Pe globul nostru trăiesc milioane de oameni, pe care-i socotim normali și care duc un fel de viață cu totul deosebită de a noastră cei dintre meridianul și paralela cutare-

Popoare întregi dacă le-am transplanta în inima altui continent, ar trebui internate în ospicii. Dacă soția unui european ar încerca să se asvârle în crematoriul unde arde corpul soțului ei, ar fi... nebună, iar cea mai indicată favoare ar fi aceea a

unei cămăși de forță, în timp ce soțiile rajahilor sunt îndatorate la aceasta. De ce? Fiindcă așa înțeleg nebunii de indieni! În alt ungher al lumii, bătrânii sunt uciși în cântecele și jocurile mulțimii, iar dacă ți-ai comanda la București o colibă de ghiață pentru a muri ca un eschimos, ai păți o internare, pentru a-ți restabili echilibrul psiho-geografic. Dar vor putea zice unii: E altă treabă să depășești patrimoniul mediului în care trăiești și alta e comparația dintre moravurile a două lumi: Ba nu. Când într'un ospiciu un nebun bate mereu la mătânie, oare acest nebun dus la mănăstire n'ar fi cel mai pios călugăr, bun cel dintâi a fi ales stareț? De ce nu se golesc schiturile pentru a se umple ospiciile cu astfel de credincioși?

Bietul nebun! Ar putea scăpa din ospiciu dacă după o noapte de meditație, ar deveni ateu! Iar dacă un nebun se comportă ca un rege, ce vină are el că nu s'a născut pe un tron? Dați-i o țară, fie ea și aceea a nebunilor și atunci nu va mai păcătuî sârmanul...*

...Pendulul plescăi de cinci ori din limba-i metalică... Acestea îl deșteptară brusc din șuvoiul de munte ce-l târa de trei ceasuri în valurile lui șopotitoare în țara visurilor vii... Se opri din mersul acela sbuciumat, nefiresc și care totuși nu-l obosise, ci tocmai îl antrenase. Simțea o dogoreală în gâtleej. Dădu de dușcă toată apa din sticlă, fără să se mai servească de paharul de alături. Se opri iar în fața oglinzii. — Haida-de! Eu nebun?

Iși luă un halat de lucru și trecu în atelier. Răsuci butonul. O răvășeală înspăimântătoare. Câte busturi, câți bolovani și mai ales câte cioburi!

Sorin privi nedumerit de parcă pentru prima oară intra aici. Se apropie de o bucată de piatră. O pipăi ca și cum ar fi vrut să vadă dacă-i tare. O ocoli ca să se apropie de un stâlp paralelipipedic. Se întoarse șovăelnic ca un halucinat la piatră. Iși găsi cu mare greutate sculele și începu să izbească. Săreau și scântei Cioplea într'o doară, grosolan. Niciodată nu știa ce va putea ieși. Era o joacă între el și piatră. O glumă. Știa un lucru; Undeva, acolo, ședea ascuns cineva, o ființă, una; poate mai multe. Dar el trebuia s'o găsească numai pe cea predestinată. Niciodată însă n'ar fi întins mâna să scoată din neant un necunoscut...

Era ca marinarul care trebuie să salveze mai întâi viețile celor mai prețioși. Plesniturile dălții dăinuiau cu un ritm sălbatic. Aci arunca dalta ca să apuce altă sculă de modelat, aci

se depărta puțin ca să fulgere fățul cu o privire țâșnită de sub sprâncenele încruntate. Măinile-i aveau un tremur nervos, gura i se strângea dureros parcă, dar lucra. Nu-și da seama de nimic de ceea ce s'ar fi putut petrece în jurul lui. Un diavol s'ar fi putut foarte ușor apropia să-i facă o mie de neajunsuri. Ii era frică uneori de vreo lovitură nedibace, de vreo sgârietură nenorocită, de vreun accident ireparabil...

Surprins în torentul unei forțe necunoscute, artistul lucra înainte, lucra iute, lucra nebunește... Ah! Suspină într'un târziu. — Fruntea... ochii... ah! da ochii ăștia... îi recunosc... ei sunt. El e. El! Doamne! L-am scos... l-am salvat.

Și continuă să sape, să desvelească cu patimă, cu fiorul unui arheolog, ridicând capacul sarcofagului, unde zace de mii de veacuri o mumie.

Dacă mumiile zac de mii de ani acolo, unde sunt puse, apoi el șade de milioane și milioane de ani; își zise artistul. — Gura... iată-i gura. El e. Aha!

Limba de metal pronunță... opt. De un sfert de ceas, Sorin sta mut și nemișcat. Mâna stângă strângea încă dalta; dreapta lăsase să cadă ciocanul...

Aruncă și dalta și ușor ca într'un templu, se apropie din nou de piatră, o luă pios în mână cum ar fi luat o icoană preistorică, un fetiș din epoca de piatră. — Te am! Ești în mâinile mele; ești, însfârșit, al meu; ți-am auzit strigătele înăbușite și ți-am venit în ajutor. Luă un stilet și sgâriind înșiră șapte litere.

Ușa se deschise brusc. Gerina.

— Vai! Ce-i cu tine, Sorin? Ești așa de schimbat! Ești bolnav?

— Ssst! Tac! să nu-l trezești. Iată-l! A venit aici după o călătorie lungă, de câteva milioane de ani!

— Ce? Ce-i asta? Oh! Ce nutră hidoasă! Un monstru? sau un calic flămând? Quassimodo poate? Victor Hugo te-ar fi felicitat de te-ar fi cunoscut.

Citește, zise scurt artistul. Gerina citi cele șapte litere:

— NEBUNUL. O! Și pentru asta ai stat toată noaptea? Și Gerina îl strânse la piept și-l trimese să se îmbrace.

— Gerino, când ai ști tu... a fost o noapte cumplită... nu-ți inchipui. A fost o noapte de nebunie... știi mă credeam eu însumi nebun. Sunt obosit. Acum mă ierți? Tu ești bună și n'o să mă cerți prea tare!

— Te iert, dar să nu mai mă sperii cu asemenea monștri.

Făgăduiește-mi că n'ai să mai crezi asemenea urâtenii antedeluviene... Hai acum, uite cum tremuri de frig. Și-l trase în cameră, unde-l îmbracă așa ca pe un copil neastâmpărat și care altfel, nu se duce la școală.

Aceste mângâieri îi pătrundeau lui Sorin ca o licoare până în oase și se simțea ca după o boală lungă; era un convalescent fără puteri. Era tăcut și docil: era obsedat de creația lui; era un posedat al demonului de piatră ce sălășluia sub același acoperiș cu el, dincolo, la o palmă de loc... Gerina putea face acum orice din el, căci ar fi ascultat-o ca un vinovat prins asupra faptului. Târziu, o strânse la pieptul lui, simțind că fără ea n'ar fi putut trăi în sihăstria pietrelor și marmurelor ce n'aveau totuși limbă să-i vorbească și măcar să-l certe cu duioșie, așa cum făcea dânsa oridecâte ori îi prindea că a mai petrecut o noapte albă de sbucium și visare.

Ea îi cerea să facă numai statui frumoase și el rar dacă o asculta. Dar el nu întindea dalta spre umbre ci spre ființe vii, pe care le vedea prin opacitatea pietrei sau a marmurei. Gerina trebuie totuși să-l ierte.

* * *

...Orașul Lumină avea în seara aceea un farmec deosebit. Gerina, orfana care nu depindea de nimeni și nu trebuia să ceară voie nimănui, își luase rămas bun de la un fel de unchiu și-l urmăse pe Sorin pe malurile Senei, unde sculptorul avea să deschidă salonul său, ce trebuia să-l consacre sau să-i taie aripile.

Despachetase de cinci zile. Acum îl aștepta pe Sorin care era așa de nenorocit. Doamne, câte nu se întâmplase de cinci zile! Alaltăieri, au plecat la o vilă din împrejurimile Parisului cu un grup gălăgios de camarazi de altădată de ai lui Sorin, de pe când își făcea studiile artistice la Paris.

Sorin consimțise la escapada asta, deoarece grijile expoziției erau deocamdată amânate cu două săptămâni, căci sala nu era încă liberă. Și acolo... ah! Doamne! Când își aduce aminte... Un tip de excroc l-a îmbătat pe Sorin și l-a antrenat a blestematul cela de Chemin de fer. La început, l-a lăsat să câștige. L-a amețit și cu vorbe că incurând, adică peste două săptămâni, Sorin își va găsi gloria și averea. Adevărul a fost că și-a găsit ruina, căci i-a smuls un efect de 5.000 frs.

Ba, obraznic, acel bărbos ordinar a îndrăznit să spună că de nu-l va putea achita Sorin, s'ar mulțumi și cu plata de la

ea... Dar ea i-a plătit — nu-i vorbă — pe loc cu o palmă. Toată petrecerea s'a terminat cu scandal... iar ceilalți găsiră că ea și cu Sorin n'au fost de bon-ton...

Au călcat cu stângul în Orașul-Lumină. Ieri, doi indivizi, sub motiv că vor să vadă apartamentul ce devenea de închiriat la sfârșitul săptămânii, au amețit-o și pe ea cu vorbe și i-au cumpărat „Nebunul” cu 6.000 frs.

L-a dat, deși știa că Sorin nu l-ar fi vândut decât pentru 30.000 frs. El fixase chiar prețul la operele sale. La obiecțiunile ei, că dl. Sorin Pietraru n'ar consimți să-l dea la un preț mai jos, ei i-au propus să țină vânzarea secretă, apoi „piatra” nu va fi expusă, ci va fi dusă aiurea din Paris, iar d-na va putea invoca furtul.

Bustul nu era prea mare și putea fi foarte bine furat chiar și într'un banal sac.

Toate riscurile cădeau bineînțeles asupra lor. Iși luau d-lor toate angajamentele. Nu l-ar fi vândut pe Nebun, dar adevărul era că nu-l putea suferi. O ură neîmpăcată nutrea pentru această făptură moartă și totuși vie! O urmărea cu privirea ca un cameleon în orice parte a odăii s'ar fi găsit. De oriunde, ochii Nebunului se uitau la ea. Nu scăpa de el nici în vis. Avea uneori coșmaruri... Și cea ce o revolta mai ales era că Sorin îl iubea atâta. Il mângâia și vorbea cu el cum ar fi făcut cu un om în toate mințile... Oroare! Mai era sigură că „piatra” nu prețuia nici pe departe cei 6.000 frs. La București, stărnise ilaritate și ea simțise o bucurie diavolească la bobârnacurile ce le dădeau vizitatorii monstrului, deși Sorin injura printre dinți : Idioți!

Intr'o seară, rupse și fărâma cu picioarele câteva cronici, în care se comenta cu haz că Nebunul d-lui Sorin Pietraru ar fi început să silabisească și primele băigueli au fost să ceară un loc în galeria de artă națională... dar că savantul d-r Marinescu a opinat pentru un loc la casa de nebuni...

Și... Doamne! Când bietul Sorin s'a întors acasă, ea i-a ascuns furtul până a doua zi dimineața. I-a ascuns chiar că imediat după plecarea celor doi „hoți”, ticălosul acela palmuit a apărut în ușă râzând sardonice :

— Sunt răzbunat, stimată!

— Ce mai vrei atunci, canalie?

— Polița; trebuie să'mi achitați polița... doamnă.

I-a dat cei 5.000 frs. și l-a dat afară.

A doua zi, adică azi, Sorin răcni din camera alăturată:

— Gerino, unde-i Nebunul ? Lipsește Nebunul. A ascultat năuc explicațiile ei : că a lipsit numai până la coafor... El a pus mâna grabnic pe telefon reclamând chiar prefectului de poliție, apoi s'a repezit pe scări și nu s'a mai întors nici până acum. E drept că i-a telefonat de trei ori că a fost asigurat că hoții vor fi sigur prinși în cel mai scurt timp.

Tot personalul de serviciu, locatarii, au fost cercetați. Nimeni nu știa nimic. Ce mai tãmbălău ! Și pentru ce ? Pentru un nebun... O, a fost un blestem nașterea aceluia monștru, dupăcum le e dat unor părinți să pătimească cu copiii lor !

* * *

Șoseaua Kiseleff era în seara aceea artera pe care gonia seva cea mai vie a Bucureștilor.

O seară de toamnă târzielnică. Mașinile sburau pe asfalt, gata parcă să-și deslipească de el cauciucurile, să decoleze. Sorin Pietraru și cu Gerina, logodnica sa, răsfoiau ziare și reviste franțuzești. El ofta adânc.

— Ce ai ? îl întrebă Gerina ce ședea de partea cealaltă a mesei de la Bufet.

— Eh ! Ce să am ? Mai nimic... ! Dar ea știa ce însemnau acele oftări, oridecâte ori Sorin răsfoia foile parisiene nervos.

Cu toată promisiunea solemnă a prefectului de poliție că, pentru ca reputația țării sale să nu sufere, va face tot ce omeneste va fi posibil. Nebunul nu mai putu fi găsit. Parcă intrase în pământ.

— Ce ? Cum ? Cum asta ? tresări deodată Sorin.

— Oooo ! Să știi că-i el. Da-da l-am găsit. O să telegrafiez. Citește, Gerino. Ea citi : „La Maison d'Art, printre lucrări destul de mediocre, ale sculptorului parisian Jean Leblanc, trebuie totuși să ne oprim asupra unei piese de mare talent „Monstrul“, ce pare a contrasta cu factura artistului..”

— Contrastează, contrastează, sigur că da, cum să nu contrasteze, vociferă Sorin.

Mai departe, erau date câteva caracteristici și ceea ce-l isbea și mai mult pe Sorin erau dimensiunile piesei : 45/25/20. Se repezi la cassă, ceru prefectura de poliție și într'o oră vorbi cu Parisul. Trebui să mai aștepte două ore până să i se răspundă în urma cercetărilor făcute că sculptorul Jean Louis Leblanc vânduse piesa care nu mai fu găsită nicăeri, unui strein pentru 50.000 de dolari și că el contesta cu indignare că un confrate român, pe care altădată îl considerase prieten, putea

să-l acuze de furt. Și apoi i se obiectă că nu poate face dovada că i se furase o asemenea operă, pentru care motiv autoritățile considerau chestiunea închisă.

— Canalia... bestia... nulitatea de Leblanc! De ce nu i-am smuls barba în noaptea aceea la St. Cloud? Auzi, să-mi iure Nebunul 50.000 de dolari.

— De ce te sbuciumi așa? Dragul meu prieten, n'ai decât să faci un alt monstru și mai nesuferit ca acela și poate o să iei 100.000 de dolari. Sorin îi aruncă o privire plină de dispreț, deși totuși o iubea.

Mergând către casă, începuseră să simtă tot dezastrul pe care femeea aceasta i l-a cauzat prin cea mai vinovată neglijență, de a lăsa ușa deschisă atunci când s'a dus la coafor. Și apoi se bucura grozav de pierderea celei mai însemnate opere ale sale.

Hotărît, e o femeie comună, bună de a fi soția unui sgârie-brânză, nu a unui artist. Nu-l înțelege. Ea n'a tresărit niciodată în fața unei opere de a lui.

După un răstimp de tăcere, el îi zise cu un glas sugrumat și abia perceptibil:

— Gerino, cred că totul s'a sfârșit între noi...

— Ești nebun? Pentru ce?

— Pentru ce? Pentru că m'am înșelat. Râsul tău cu 100.000 de dolari mă'njunghie. Nu pot să-ți spun mai mult. — Plânsul o înăbușea. Ah! monstrul o urmărea așadar și din mormânt. El murise dar spiritul lui trăia încă...

Mergând pe sub castanii sălbatici, la lumina slabă a felinarelor de acetilenă, Sorin o privea nepăsător cum ea-și ducea batista la ochi. La capătul unui bulevard lung și trist, se despărțiră doi oameni, doi streini. Se sfârșea pentru totdeauna o poveste de iubire...

* * *

Din noaptea aceea, Sorin se schimbaseră mult. Sta ceasuri întregi în preajma statuilor lui. Il obseda însă o idee: o lamă rece de cuțit în creier, un vârf de hanger în inimă. Gerina îi spusese:—Fă alt nebun. O! Ușor de zis! Se apucase — e drept — de mai multe ori, dar zadarnic. Era nervos. Nu mai izbutea. Mâna nu-l mai asculta, de parcă nu mai era a lui. Stricase o mulțime de material. Se simțea slab. N'avea curaj, siguranță, speranța izbânzii...

După câteva luni, i se păru că a găsit firul. O lumină pătrunse atunci în sufletul lui de artist. Altădata, Gerina îl

certase că de ce plânge atâta după Nebun, când asta e soarta artiștilor: să se despartă de operele lor. Arta e marfă ca brânza sau ca măslīnele. Oh, da, brutală soartă! Dar el niciodată nu i-a spus secretul inimii lui: Pusese Nebunului prețul de 30.000 de frs. cu speranța că nimeni nu va da această enormă sumă. Și când colo: 50.000 de dolari! Bestia de Leblanc! Dar cum i l-o fi furat? Ah, coaforul! Ceas blestemat! Bine că cel puțin nu i-a plătit cei 50.000 de frs. dela Chemin de fer!

Auzind că s'a îmbolnăvit, — Gerina nechemată — îi trecu iar pragul.

Ca și când nimic nu s'ar fi mai întâmplat de la despărțirea lor, el îi arată pe... Nebunul, o arătare în adevăr și mai teribilă. Ea strâmbă din nas, dar nu mai avu curajul să mai scoată o vorbă.

— Ei, sper că voi lua cei 100.000 de dolari...

— O să te specializezi într'atât în monștrii de soiul ăsta, că o să devii pur și simplu monstruos, nu se putu reține Gerina la această provocare.

— Ssst! Taci, nu-i gata. Poate într'o lună îl termin. Acum — știi tu, scumpa mea Gerina, — lucrez foarte încet... două-trei lovituri de ciocan pe zi și atât... Nu pot mai mult... nu pot.: ah! de ce? de ce?

* * *

Sorin era acum rece și irascibil cu ea. Până când Gerina îl surprinse într'o noapte iarăși desbrăcat cu mâinile pe fruntea statuei.

— Ce faci aci? Vrei să răcești? Du-te și te culcă! Asta-i viață?

— Asta e ultima mea operă... nu voiu mai lucra alta. Când voiu muri, îmi vor pune-o la cap în loc de cruce... vor înțelege toți pe urmă...

La aceste cuvinte, o furie oarbă o cuprinse pe Gerina. Așadar monstrul renăscu ca pasărea Phoenix. Sorin se va îmbolnăvi tot dând noaptea târcoale acestei iezme. Cu nici o operă nu făcuse astfel. Dintr'o sburătură de ciocan, mutilă profilul monstrului. Sorin răcnî ca mușcat de șarpe. Totul era însă prea târziu. Nenorocirea se întâmplase și era ireparabilă.

Acum Nebunul No. II rânjea cu o gură largă deschisă ca a unui Moloch blestemat. Trebuia curmată această pacoste care rodea cu încetul sănătatea lui Sorin. Nebunul No. III era sigur că nu se va mai naște ca să producă ravagii cu dinastia lui periculoasă.

De atunci, Sorin deveni și mai ciudat și mai închis. Totuși nu fu chip ca să i se facă funeraliile convenite și cadavrul fu transformat în moaște, așa că nu se îndreptă nimic și decesul nu servi mare lucru. Și acesta ca și celălalt își proiectau dezastrul macabru de dincolo de mormânt.

Altădată, când Gerina îl surprinsese pe Sorin stând într'un târziu de vorbă cu... cadavrul, Sorin o rugă să nu-i mai ciopârțească și ce mai rămăsese din răposatul prieten.

Doctorii fură consultați, cunoscuții și prietenii se străduiră să-i vină în ajutor. Boala însă progresa nemilos și acoperea cu o umbră neagră ca un văl mintea artistului, până când ei își — mărturisiră : era pierdut !

Injghebară un solu de salon artistic într'o sală, unde îi premiară statuia botezată „Venus decapitată”, care era un nud pentru care pozase altădată Gerina, dar al cărui cap nu fusese decât abia schițat, căci artistul visa ca Leonardo da Vinci odinioară ceva măreț ca expresie și realizare...

— Nu mă înșelați... nu mă înșelați strigă nebunul.

— Nu-l înșelați... nu-l puteți înșela confirma Nebunul II rânjind hidos din colțul și întunericului de piatră ca un corolar al întunericului ce se așternea în ungherele de sub țeasta artistului.

* * *

Banii se terminaseră de mult, prietenii au obosit repede. În lumea vitezei, oamenii nu prea au timp să se gândească la artiști, la poezii visării, cu atât mai mult la poticniții de pe drum. Gerina vânduse mai pe nimic... „pietrele”. Mai rămăsese o piatră : „Nebunul”. Câți bani va putea lua pe el ? Ceea ce era sigur e că nu vedea cum se va despărți schimnicul de moaștele acelea... Cu cât scandal reușise și până acum să vândă și pe celelalte. Trebuia să spună totdeauna că a luat sume mult mai mari ca în realitate.

... Se lăsa o burniță de ploaie și Gerina se grăbea. Fusese zadarnic să trateze cu un măslinar îmbogățit vânzarea Nebunului. Dar cu toate laudele unui prieten, burtă-verde nu dădea mare lucru din pricină că statuia era mutilată. Trebuia s'o dea — zicea el — altui sculptor s'o dreagă... Ah ! cât rău făcuse ea cu acea lovitură nechibzuită de ciocan.

Când intră în casă, rămase mută lângă ușe : Sorin vorbea și gesticula cu Nebunul ; numai că acum mai aprins ca deobicei. Erau cuvinte cu șir, altele... fără. Din toate, țășnea însă durerea ca un șuvoiu de venin otrăvitor.

— Oamenii.. oamenii.. vezi tu scumpul meu nebun.. scumpul meu prieten.. ei au inimă de piatră.. ei, iar nu tu. Și-au bătut joc... au râs și n'au înțeles. Au încurajat din interes pe epigonii anticamerelor lor... Salon oficial... premii... cărdășie... bisericuțe... pietre necioplite, idoli stupizi... Idoli de piatră... Ei sunt adevărații idoli de piatră.. nu voi, creațiile divine, călite în focul nopților de veghe.. ei... ei !

Era unic acest tablou : doi nebuni care vorbeau și se înțelegeau ; se simțeau prieteni... se iubeau. Unul cu fața rigidă, opacă de piatră, hidos și îngrozitor ; altul cu obrazul palid cu barba crescută, sfâșietor de emoționant... unul rece, barbar și tenebros ; celălalt, cald vibrant, evocator. Unul, dintr'o lume visată de basmul înșorit al creației ; altul, din lumea noastră a tuturor. Și unul și altul un paradox... Două realități : Idealitatea marmurei și în fața ei realitatea durerii sub forma cea mai brutală și degradantă, pentru că smulgea lumina minții.. O medalie cu două fețe... un clișeu și o fotografie. În dosul celor două țeste, același vid.. aceeași apă a întunericului. Și totuși una din ele crease pe cealaltă. Una era Dumnezeu ; cealaltă, creatura lui umilă...

Cu o mișcare involuntară, Gerina își trădă prezența :

— Să nu mi-l iei... să nu mi-l iei, imploră nebunul-tată.

— Nu mă duc, întări nebunul-fiu.

...Și în hărăitul deprimant al ploii care începuse, în semiîntunericul odăii, cei doi nebuni, cele două semiființe se îmbrățișară pătimaș și îndelung...

Fulger-Dan

Drum ...

*In scorbura 'nvechită doar viespii se adună,
Cu 'nveninate ace și otrăvită miere ;
Iar noi spre luminisuri purces-am în tăcere,
Sub mille de stele și clar aprins de lună.*

*Și când, la o răscruce, vom fi iar împreună,
Cuprinși de raze calde în ochiul dimineții,
Se vor mira lăstunii și s'or opri drumeții
Să soarbă-atâta soare și-atâta voie bună.*

H. Ol. Dianu

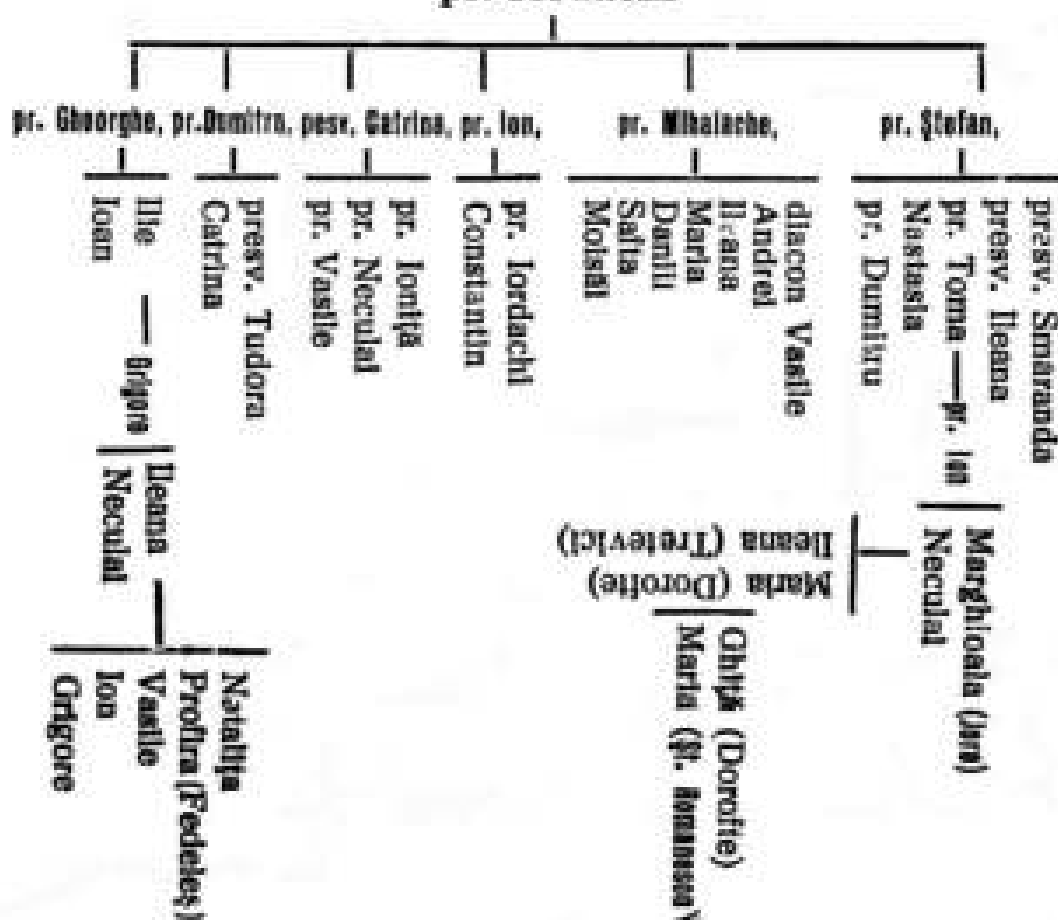
Câteva știri despre biserica din satul Hârțești

Cercetând hârtiile — puține, câte au mai rămas neirosite ! — de curând răposatului învățător Ghiță Dorofte din Hârțești, am găsit un caet cu însemnări din 1916, despre biserica satului Hârțești. Cum în cel 25 de ani, câți au trecut de-atunci, inventarul numitel biserici s'a trosit mult, cred că e bine a se publica acele însemnări, spre a se fixa o dată în decadența acestul vechiu și sfânt lăcaș de ploasă și dreaptă credință întru Hristos, care se pare că a adăpostit lucruri vrednice de arătat, spre pomenirea vechilor ctitori care știau să înzestreze, dar să și păstreze cu sfințenie ceea ce hărăziau Cerului.

Cât despre autorul notițelor — elev în clasa V-a în 1916— amintirea lui e prea proaspătă în mintea celor mulți care l-au cunoscut, pentruca să ne ocupăm de el. Destul să pomenim aici că el se înrudea cu familia ctitorilor bisericii din Hârțești, cu familia Podoleanu, despre care, ca o simplă curiozitate, vom nota câteva lucruri, spre a se vedea ce însemna vigoarea unei vechi familii răzășești.

Iată, dintr'o spiță de neam, acătuită în 1818 și completată ulterlor, aflăm pe cel mai vechiu strămoș al familiei Podoleanu — pe preotul Iordachi, care a avut 6 copii :

pr. Iordachi

Cum ușor se poate vedea din această incompletă spiță de neam, Maria din neamul Podoleanu, generația VI-a, a fost căsătorită cu Gh. Dorofte, care a avut 9 copii, între care și pe Ghiță Dorofte — alcătuitorul notelor ce urmează despre biserica Hârțești, și pe Maria — regretata preoteasă a părintelui Ștefan Romanescu dela Români.

Constantin Turcu

Biserica din Hârțești

Biserica satului Hârțești (un sat de răzăși) își serbează hramul în ziua Sfinților mai mari Voievozi Mihail și Gavriil, ce se prăznuiește la 8 Noemvrie. Se află întrânsa un „Sinodic” pentru păstrarea memoriei fericiților și pururea pomenișilor ctitorilor, înzestrătorilor și binefăcătorilor acestui sfânt lăcaș, care e făcut din ordinul Prea Înaltului și Sfântului Mitropolit al Moldovei și Sucevii, Chirio Chir Calinic Miclescu.

Această biserică, începută a se zidi la anul 1680, luna Martie în 20, s'a isprăvit la anul 1683, Septemvrie în 7. Sfântul lăcaș a fost făcut în locul altuia, ce se afla în stare de ruină. Intemeietorul lăcașului ce a existat înainte de anul 1680, nu se cunoaște; dar nici despre biserica ce există până astăzi, ce a fost întemeiată după anul 1680, nu avem documente sigure despre întemeietorul acestui sfânt lăcaș.

Cele mai vechi documente ce se păstrează în acest lăcaș sunt scrise în jumătatea a doua a sec. al XVIII-lea. În documentele ce există dela 1750 înainte se pomenesc reparațiile ce i s'au mai făcut acestui lăcaș și anume de către care persoane. Apoi, tot în aceste documente, se arată și anii dela fundație, precum și câteva amănunte despre sfințirea lăcașului și sub ce Mitropolit.

Dar anii dela înființarea lăcașului și persoanele ce au sfințit acest locaș sunt scrise în aceste documente aproximativ, din gura bătrânilor ce au aparținut familiei Podolenilor. Căci familia Podolenilor e veche în acest sat și apoi neam de neamul lor au fost tot cunoscători de carte, preoți sau dascăli la această biserică. Biserica, cică, ar fi fost sfințită de un protoiereu anume Profir Dumitrașcu, pe la anul 1683, luna Septemvrie în 7 zile.

Dela zidirea ei a fost reparată și înzestrată cu mai multe veșminte și lucruri sfinte, în mai multe rânduri și anume :

1) Intăile înzestrări de lucruri trebuincioase bisericei sau făcut de către preotul Iordachi Podoleanu, împreună cu răzășii

din sat și alți miluitori și făcători de bine. Aceștia au completat multe lucruri sfinte ce lipseau chiar dela întemeierea bisericeii.

2) Preotul Toma Podoleanu, a cheltuit cu înzestrarea multor lucruri ce lipseau bisericii, suma de 180 de lei.

3) Neculai Ghica, proprietarul moșiei acelu sat, a făcut o reparație bisericeii, ce o costat 1110 lei :

4) Preotul Ghiorghi Podoleanu a cheltuit 180 lei.

5) Preotul Ioan Podoleanu a cheltuit 180 lei.

6) Cristea Ovanes, proprietarul moșiei pe atunci, a făcut o reparație bisericeii, ce costă 1850 lei.

7) Pavel Bărjovanul a cheltuit cu reparația acestei bisericeii 370 lei ; acesta a fost proprietarul moșiei Hoisești, un sat alăturat cu Hârțeștii.

8) Preotul Neculai Podoleanu, la anul 1893—94, a făcut o reparație bisericeii, împreună cu preotul Grigore Podoleanu, care reparație ține până în zilele noastre. Atunci s'a acoperit cu șindrilă biserica și s'au făcut un rând de veșminte ce se găsesc și astăzi. Această reparație a costat vreo 360 lei, afară de veșminte, care i s'au dat gratuit, de către frații Gheorghe și Iacob Missir din Focșani, ce au stăpânit în urmă moșia satului Hârțești.

În 1913, biserica a fost podită pe jos și i s'a spoit și un potir ce era învechit de povoara anilor.

Biserica este făcută din lemn și nu e tocmai încăpătoare, dar pentru obștia satului Hârțești e suficientă, căci satul are vreo 65 de case (familii).

Această biserică are două rânduri de cărți, icoane, veșminte și tot felul de lucruri ce servesc la serviciul divin.

Un rând de veșminte, icoane și tot felul de lucruri trebuitoare bisericeii sunt aduse dela o altă biserică, tot de pe moșia Hârțeștilor, unde era un sătisor numit satul Vârlan, alcătuit din vreo 30 de case (familii). Acest sat, Vârlanul, între anii 1845 și 1860, a fost desființat din următorul motiv : Câțiva răzăși mai bogați, atât din satul Hârțești, cât și din satul Vârlan, au vândut pământurile lor proprietarului ce stăpânea moșia cu aceste două sate.

Dar în actele de veșnica vânzare, făcute între boier și răzăși, răzășii au pus toate pământurile locuitorilor din satul Vârlan și jumătate din pământurile locuitorilor din satul Hârțești și au luat parale și pe aceste pământuri, ce nu au fost ale lor. În urmă, boierul a pus stăpânire pe pământul cumpărat dela răzăși, iar răzășii cu pricina au fugit de teamă să nu fie trași

la răspundere de ceilalți oameni din satul Vârlan și o parte din satul Hârțești, fiindcă le-au vândut și pământurile acestora. Locuitorii satului Vârlan și o parte din satul Hârțești, au fost nevoiți să emigreze în alte părți, lăsând căminurile și pământurile lor în seama boierului ce stăpânea moșia satului. În urmă biserica satului Vârlan a fost desființată, aducându-se toate lucrurile trebuitoare serviciului divin la biserica din satul Hârțești, care există până astăzi. Și așa se face că biserica din satul Hârțești, are vreo trei rânduri de cărți, numeroase veșminte vechi, două rânduri de icoane etc...

În privința documentelor, biserica nu e tocmai bogată, căci din vechime preoții acestei biserici, fiind tot oameni de sat, născuți și crescuți acolo, din familia Podolenilor, ei au strâns cele mai multe documente ce privesc biserica, acasă la ei. Așa că astăzi la două familii în acest sat se găsesc documente în legătură cu biserica, anume: la familia Pavel Podoleanu și Gh. Dorofte. La biserică se găsesc câteva documente și cărți vechi, apoi numeroase numere dintr'o revistă intitulată „Foaea Sătească” ce apărea pela 1839—1840, la Mitropolia din Iași. Documentele ce se găsesc atât la biserică, precum și la familiile ce aparțin foștilor preoți ai acestui locaș, nu sunt mai vechi de anul 1750.

În biserică se găsesc vreo 3 condici cu pomelnice, dintre care o condică e mai veche, neștiind anul de când există.

Pe pereții cărților sunt diferite însemnări, scrise de preoții și dascălii ce au aparținut acestui sfânt locaș.

În cărți, biserica e destul de bogată. Cele mai vechi cărți din această biserică sunt:

1) O carte groasă de vreo 4 degete, scrisă de mână nu de tipar, în grecește; lipesc file dela început și dela sfârșit și nu are pereți. Nu se știe de când e scrisă și de cine e scrisă și chiar titlul cărții nu se cunoaște.

2) Sunt vreo trei cărți mari, ca niște clasloave, scrise în rusește și românește, cu litere chirilice. Prefața și titlul la acestea sunt scrise în rusește.

3) Leturghiile sfinților ierarhi I. Hrisostomul și Vasile cel Mare și Grigore Dialogu, scrise de Kirio Kiru Veniamin Mitropolitul Moldovei și sub Scarlat Calimah la anul 1851 dela Hristos.

Leturhie scrisă sub Scarlat Calimah și Mitropolitul Veniamin, la anul 1851.

4) Octoih scris de I. Cucuzel...

5) Ciaslov scris de Ioil, arhimandrit și stareț al sfintelor mănăstiri Neamțu și Secu.

6) Antologhion (floarea cuvintelor) scris sub Voevodul Matei Ghica și Mitropolitul Moldovei Iacob, la anul 7263 (1755) dela Adam.

7) Triodul scris sub domnul Mihai Grigore Sturza și Mitropolitul Moldovei, Meletie, la anul 1847.

8) Apostolul scris sub C. Brâncoranu și Mitropolitul Kiriatic (?) Iacova la anul 7264 (1756) dela Adam.

9) Leturghie scrisă sub domnul Mihail Șuțu și Mitropolitul Iacob la anul 1791 (?) dela Hristos.

10) Octoih scris sub voevodul I. N. Alexandru și Mitropolitul Daniil, la anul 1701 dela Hristos.

11) Penticostarul scris sub Mihail Racoviță și Mitropolitul Neofit Delacrit la anul 7251 (1743).

12) Un alt Penticostar scris la anul 7261 (1753).

13) Tipicon scris sub Scarlat Alexandru Calimah și Mitropolitul Veniamin la anul 1816.

14) Evanghelie scrisă sub M. Racoviță și Mitropolitul Neofit Delacrit la anul 1742.

15) Ciaslov scris sub Alex. I. Calimah și Mitropolitul Iacob la anul 1743 dela Hristos.

16) Octoih scris de Cucuzel.

17) Datoriile preoților de popor scrisă sub Mihail Grigore Sturza voevod și arhiepiscopul și Mitropolitul Moldovei și al Sucevei, Veniamin Costache, la anul 1838.

18) Kiriacodromion scris sub I. Alexandru Constantin Moruz și Mitropolitul Dositeiu.

Mai este un rând de cărți la fel cu acestea. Apoi sunt vreo 20 de cărți fără păreți, lipsindu-le și foile ce servesc de prefață, așa că nu se știe de cine sunt tipărite și la ce an anume.

Scrise de mine aceste însemnări, în urma unei cercetări la sfântul lăcaș din satul Hârțești, com. Mărgineni, jud. Neamț, în vacanța Crăciunului din anul 1915—1916, fiind impus de d-l profesor de limba română, Gh. Ghibănescu, al școlii normale „Vasile Lupu” din Iași.

Hârțești 5 Ianuar 1916.

Dorofta Gh. Gheorghe
Cl. V. Normală

Umila autobiografie a lui

Soader J. Ștefan

(Urmare)

Intre vieață și moarte.

Nu știu anume din ce cauză, în iarna 1862, de pe la Bobotează, m'am îmbolnăvit de scarlatină, și am zăcut toată iarna până la Paști, fiind tot timpul cu un picior în groapă. Poate nu zăceam atâta, dar în ziua de lăsatul secului de postul mare, mi-a dat bunica un pahar de vin și cum l-am băut, am început a mă umfla și m'am umflat delaolaltă, și mâinile și picioarele și capul, încât nu mai vedeam deloc cu ochii. Atunci a învățat-o pe bunica baba Gămăneasa — moașa satului — să usuce rădăcină de mintă, să o piseze, să o cearnă prin sită și să pună multă lăină de aceea într'o sticlă cu rachiou, până s'a face rachiul negru. Și-am băut rachiude-acela câteva zile, câte un pahăruș, dimineața, la amiază și seara și credeam că mor și mai multe nu, atâta era de rău. Dar a dat Dumnezeu și n'am înghițit degeaba răutatea aceea, că m'am desumflat. Dar după aceea am început să vărs și vărsam câteodată și de zece ori pe zi. Și atâta mă săturasem de vieață, încât doream din tot sufletul ca să mor.

Și mare-mi era bucuria când auzeam pe femeile care veneau la bunica: — „Mare minune să mai scape bietul Todirică”!

Dar degeaba mi-a fost bucuria, că n'am putut muri. Cum să mor, când biata bunică se teme ca de cine știe ce lucru să nu mor și mă îngrijea ca pe ochii săi nu alta?

Așa că după Paști mi-au trecut durerile, dar am mai cărăgit așa multă vreme, căci eram foarte slab. Și când vedeam pomii înfloriți și lumea toată alergând veselă în toate părțile, iar eu nu mă puteam duce nici zece pași, mă așezam jos și plângeam cu lacrimi amare. Singura mângâiere îmi era un cântec frumos pe care-l cânta lelica Anița și pe care și-acum îl știu minte!

— Hătu-ți legea, brad rotund	Ci mă clatin din pământ
Ce te clatini fără vânt?	Că vin slujbași dela țară
— Nu mă clatin fără vânt,	Cu săcuri și cu topoară

Șă mă taie așchioare,	Să mă fac'o pivnicioară ;
Să mă'ncarce'n cele cară,	Pivnicioara Grecilor,
Să mă ducă'n jos la țară	Pedeapsa voinicilor.

Moartea moșului meu.

Eu am scăpat, dar la un an după aceea, în ziua de 20 Aprilie 1863, a murit moșu, care-mi fusese mai mult tată de cât moș, căci în casa lui am deschis ochii și el împreună cu bunica m'a crescut și m'a învățat ce-i pe lume.

De aceea acum, după moartea lui, simțeam un gol mare în mine. Iar când m'am întors dela mormânt și am înțeles că de-acum nu-i voiu mai vedea niciodată chipul lui blând și nu-i voiu mai auzi niciodată vorba lui blajină, credeam că se desface pământul să mă înghită și pe mine.

Dar durerea cea mai mare pentru moartea lui am simțit-o atunci când bunica a făcut planul să vândă oile, chiar acum, la iarmarocul de Ispas, dela Tg. Neamț. Căci eu, de când am deschis ochii și tot timpul cât am trăit la moșul meu, cu oi crescusem și cea mai mare bucurie a mea era să port primăvara în brațele mele mielușei cei sburdalnici ca și mine. Din această cauză, planul bunicăi era pentru mine grozav de dureros. Când mă gândeam că de-acuma nu mă voiu mai mângăia păscând și desmierdând mielușei, că mă voiu despărți pentru totdeauna de Creața, Belciugata și Pădurețu, oile care îmi erau mai dragi de cât toate, îmi venea să mă dau cu capul de copaci.

În dimineața de 5 Mai, mă scoală bunica dimineață și-mi zice :

— „Scoală, Todirică, repede și du-te cu oile, că numai azi mai ai ș'apoi scapi și tu de ele, ca mâine le ducem la târgi

Bunica credea că cine știe ce bucurie îmi face cu această veste, căci ea nu știa inima mea, fiindcă nu-i spusese niciodată că mi se rupe inima după oi.

Inima mea era însă ca glodul de scărbită, și deabia mi-am putut ține plânsul până ce-am ieșit cu oile pe poartă. După ce m'am mai depărtat însă de casă, a'n început să plâng cu două șiruri de lacrimi, ca și cum le-aș fi petrecut la groapă. De aceea, cu toate că era o duminică frumoasă de Mai, mie mi s'a părut această zi, ca una din cele mai posomorite și prevestitoare de dureri. Din această pricină, toată ziua am plâns tânguindu-mă cu jale :

— „Vai! De azi nu voiu mai fi camarad cu băleșii gospodarilor care au oi și le pasc, ci cu derbedeii care bat poarca,

pentrucă nu am de îngrijit nici oi, nici vite, care ele sunt po-doaba casei. De azi nu volu mai vedea picior de oaie la casa noastră, la care, după spusa bunicăi, niciodată n'au lipsit până acum”.

Și mă rugam din tot sufletul în gând:

— „Doamne! Doamne! fă o minune și schimbă gândul bunicăi. Dacă nu-i chip să scape toate, dă-i Doamne în gând să lase măcar câteva, cu care să se mângâie inima mea”!

Și Dumnezeu, în nemărginita lui bunătate, a ascultat rugăciunea mea cea cu atâta durere lăcută, căci seara, când m'am întors acasă, ce era să aud?

Fără să-i fi spus nici un cuvânt din ceea ce mă frământa pe mine, văd că bunica vine la mine să ceară și părerea mea. Că, de! eram și eu acum om mare, dragă Doamne, că aveam 11 ani și aproape 3 luni!

Și-mi zice ea:

— „Ce zici tu, măi Toadere, n'ar fi bine să lăsăm vreo patru oi, să nu le pierdem de tot sămânța?”

Când am văzut eu că rugăciunea mea s'a împlinit așa de grabă, întâi m'am spăimântat, apoi m'am bucurat așa de tare, că nici nu puteam să deschid gura să-i răspund bunicăi. Abia după câteva clipe am putut da un răspuns, dar cred că acela a fost cel mai din inimă răspuns, pe care l-am dat vreodată în viața mea.

— Să lăsăm, bunică, să lăsăm și unde vei zice, acolo le pasc.

Și mult s'a bucurat și bunica, văzând că primesc cu atâta bucurie gândul ei.

Gazda bățăilor.

În ziua de ajunul sfântului Vasile, 1863, îmi iau ca tovarăș pe Gheorghe al lui moșu Vasile și ne pregătim să plecăm cu uratul. Și având nevoie de un băț bun, mă duc în grădină la Dumitru Ștefănoaei și tai un stejărel mic, pe care-l avea în grădină și-mi fac un băț după inima mea. Dar păcatul meu! Când îl tăiam, m'a văzut un băiat — Gavril Ifrim — și s'a și dus de i-a spus lui Dumitru Ștefănoaia. Eu nu știam de asta nici cu spatele și de aceea, aproape de seară, începem a umbla cu plugu tocmai dela Dumitru Ștefănoaia. După ce urăm, mai așteptăm o bucată, căci mai erau vreo câteva perechi. Și după ce au terminat și acelea, a ieșit Dumitru Ștefănoaei și ne-a dat colaci la toți, care cum urasem. Apoi vine la mine, îmi ia bățul din

mână, îl privește și mă întreabă :

— De unde ai tăiet bățul acesta așa frumos? Eu, cu musca pe căciulă, m'am înroșit ca racul și i-am răspuns încurcat de tot, că l-am tăiet din jugastru, căci era și un jugastru în hotar cu grădina noastră.

— Dar bine, în jugastru sunt stejari?

— Ba nu-s, mă prind eu singur cu vorba.

— De unde ai tăiat atunci bățul?

— Nu știu, îi răspund eu prost.

— Cum așa?

— Dă, nu știu!

Și deodată mă pomenesc trântit lângă prispă, cu fața la pământ și începe a-mi cărăbăni la bețe peste dos. Cine știe câte bețe aș fi mâncat, dacă n'aveam noroc de biata moașă, baba Maria Ștefănoaia. Cum pe mine mă moșise ea întâi în vieța ei, mă iubea foarte mult. Și acum, auzind din casă că feciorul ei mă bate tocmai pe mine! odorul ei, a ieșit din casă ca o vijelie, se aruncă între mine și fecioru-su și începu a-l tolocăni și a-l probozl în gura mare :

— Ce faci, hoțule? Mangositule! Nebunule! Tălharule! Cum de bați tu băiatul tocmai acum de sf. Vasile ca să aibă pocinog, să fie gazda bătailor tot anul? La auzul acestei ploii de blesteme, el a fugit rușinat în casă, iar biata moașă a rămas lângă mine și căinându-mă, m'a scuturat de omăt și mi-a pus căciula în cap. Imi mai dete apoi încă dela dânsa ceva și-apoi am pornit mai departe, dar toată noaptea am umblat supărat și fără curaj. De multe ori se împlinesc și prezicerile băbești. Așa și acum. Prezicerea moașei că bătaia dinspre Anul Nou însemnează un bun pocinog de bătaii, s'a împlinit mai degrabă decât credea chiar ea : a doua zi chiar în ziua de Sf. Vasile, după ieșirea dela biserică, au fost mai multe prăznicuțe pe la acei pe careli chiamă Vasile și la care s'a dus și tatăl meu vitreg — Toader Apalaghiei — împreună cu mama mea, așa că a rămas acasă numai fratele meu Ion, ca să aibă grijă de oi. Dar Ion s'a dat la joacă cu copiii și a uitat de oi. Și fiind câmpul gol, oile s'au dus după iarbă. Dar în deal, deasupra grădinilor era o fântână, nu prea adâncă, zidită cu piatră, dar fără ghizdele. Și ducându-se oile pe acolo, a dat o oaie în fântână și s'a înecat. Și când vine tatăl nostru vitreg acasă, îl strigă Toma Th. Năstase și-i spune că i s'a înecat o oaie în fântână. Când aude el de așa ceva, o pornește ca fulgerul la deal, suduind cumplit. Căci tatăl meu vitreg era grozav la mânie.

Iar acum, mai fiind și puțin beat, și se suia părul în vârful capului, când îl auzea. Il ajunge și mama din urmă, scot ei amândoi oala din fântână și încep s'o târaie de vale. Eu, curios mă văd ce oale s'a Innecat, mă duc la fugă la deal înaintea lor. Atâta i-a trebuit tatălui meu vitreg. Când m'a văzut, a lăsat oala și după mine bălețe. Eu, văzând primejdia, fugeam de-mi scăpărau picioarele. Cu toate acestea tot m'a ajuns și începu să mă sdrobească cu pumnii și cu picioarele, suduindu-mă cumplit, căci el zicea că eu l-am încurcat pe Ion să nu ia seama de oi. Biata mama Inlemnise de Irică, deoarece multe bătăi mai lua și ea. Și tot peste cap, încât nici nu mai auzea bine acum.

Dar bunica și bădica Gheorghe strigau cât putea de partea cealaltă, dar degeaba. Și n'am scăpat decât atunci când bădica ajunsese la doi pași de el.

Și iaca așa s'a împlinit cuvântul moașei, mai iute și mai grozav decât și-ar fi închipuit chiar ea, căci bătaia aceasta a lăcut cât zece ca aceea pe care o luasem dela Dumitru Ștefănoaia.

Fratele meu Ion — care el era adevăratul vinovat — a scăpat mai efîn, căci, când l-a văzut că se apropie a luat-o la fugă spre bunica, de unde văzuse el că-mi venise mie scăparea. Dar aproape de poarta noastră, tot a pus ghiara pe el și începu să-l ucidă cu pumnii. Noroc că a sărit repede bădica și se încăieră cu el. Și tot vânzolindu-se ei, se duc toți trei, cu băiat cu tot, de-a dura în pârâu, în timp ce bunica țipa dincoace, iar mama dincolo de pârâu!

Moșu Vasile Gavril Dosoftei.

Moș Vasile Gavril Dosoftei era frate cu bunicul meu — moșu cum îi ziceam eu — fiind fiul cel mai mic al lui Gavril Dosoftei, care era om bogat, având oi și vite multe. Din această cauză, lui Moș Vasile nu-i păsa de nimic și nu se gândea că va ajunge vreodată om lipsit. Insurându-se, ia de soție pe fata Maria lui Ion Agafiței, care moare în ziua de 8 Iunie 1847, când cu holera. Așa că moș Vasile rămâne văduv având și o copilă — Ioana — pe care o dă la soacră-sa. El se Insoară a doua oară și ia de nevastă pe Ioana lui Vasile a Nechitei, femeie leneșă și bețivă. Cât a trăit tatăl său, n'a știut ce-i lipsa, și chiar după moartea lui, tot s'a mai ținut o bucată de vreme. Avea și el câteva oi, o vacă și patru boi. Dar cum vindea o vită, alta nu mai putea lua, căci banii se duceau ca pe gură de lup, cum zicea el, așa că rămânea din ce în ce mai lipsit.

— „Dă, ce să faci zicea el. Fac și eu din topor secure”.

Apoi, mergând mai spre rău zicea :

— „Acum am ajuns de am din topor toporaște. Tot era bună și toporaștea, — coada toporului adică — deoarece tot mai avea doi boușori. Dar când îi vându și pe aceștia, femeia puse mâna pe bani și îi ascunse, apoi se duse la seceră la Dănești, unde făceau Ghindăoanii datoria boierescului.

Moș Vasile, dând de lipsa banilor, alergă într'un suflet la Dănești — cale de 30 kilometri și întrebă femeia.

Ea îi răspunse că banii sunt acasă după icoană.

Vine el la fuga acasă, caută după icoană, dar banii nicăeri. Pornește din nou la Dănești și acuma femeia îi spuse :

— „Am uitat, dar du-te acasă că-i găsești sub cutare grindă. Vine el acasă din nou, caută, da degeaba. Vine atunci la bunica și zice :

— „Lelică, vă rog să aveți grijă de mine, că eu am să innebunesc.

Se duce el iarăși la Dănești, dar degeaba.

Banii nu i-a mai găsit.

Astfel, după ce i-a băut femeia boișorii, face el ce face și cumpără o vacă și cu cele patru oi care le mai avea, caută să oprească sărăcia și tot zicea :

— „Măi, a venit sărăcia la mine și stă la poartă și n'o pot alunga.

Mai trece un timp și numai ce-l auzim :

— Măi, am scăpat sărăcia în ogradă !

Iar hăt mai pe urmă, îl aud pe bietul moșu Vasile zicând:

— Măi, acum am scăpat-o în casă și s'a suit pe cuptor și n'am ce-i mai face. Acum nu mai avea nici vacă, nici oi, ci se alesese cu o beție crâncenă. Dar nemai-având mijloace să bea, se angajează străjer la cârciumă, de unde venea în fiecare seară mort beat. Și venind pe drum, striga în gura mare ca un nebun și suduia cumplit : uneori pe nevastă-sa, iar alte ori pe vreun om, cu care se sfădise prin sat.

De multe ori aducea dela cârciumă, în sân, o bucată de licat de oaie, căci jidanul Moise avea și căsăpie, și da ficatul străjerului.

Când ajungea acasă, scotea ficatul din sân, îl pune pe cărbuni, mai mult în cenușe și abia încălzit, îl arunca într'o strachină cu slatină, de unde îl mânca cu poftă, cu un dărăb de mămăligă rece, căci femeia nu-i era niciodată acasă.

(Va urma)

Sroza artistică până în timpul lui Odobescu.

Curentul latinist face ca literatura noastră să se îmbogățească cu multe opere, fie ele simple traduceri după autorii străini, fie creațiuni proprii. Heliade Rădulescu își adună o pleiadă de tineri în jurul revistei sale „*Curierul Românesc*”, îndemnându-i: „*Scrieți, băieți, numai scrieți*”.

Această deviză nu putea folosi însă decât numai unui început de literatură, pentru ca în acești tineri să se nască încrederea de sine și apoi, ajutați și de talent, să ajungă adevărați scriitori.

Kogălniceanu este acel care, prin revista sa „*Dacia literară*”, ține să fixeze izvoarele de inspirație pentru cei ce voiau să scrie. „Căți vor fi știind că Mihail Kogălniceanu, înainte de a fi un mare om politic, a fost un scriitor distins? Epoca dela 1840, când alături de el luptau Negruzzi, Alecsandri și Russo pentru crearea unei literaturi naționale și pentru combaterea literaturilor străine de inferioară calitate, este una din cele mai frumoase epoci ale literaturii românești. Atunci a scris Kogălniceanu prețioase articole de critică literară, nuvele istorice, polemici, istorie și a făcut să apară cele mai bune reviste literare pe care le-am avut înainte de 1860”. (*Studii literare*, de Petre V. Haneș).

O nouă perioadă începe pentru literatura noastră.

Se scrie tot ceea ce se simte. Opere de mare valoare atât literară cât și artistică, apar acum sub noua îndreptare a scrișului românesc. — Dacă până acum s'a scris ceva pentru îmbogățirea literaturii naționale, au fost opere fără prea mare valoare artistică, exceptând poeziile. Lipseau adevăratele opere artistice.

Grigore Alexandrescu, în afară de fabulele și satirele sale, isbutește să ne redea în „*Memorial de călătorie*” tocmai ceea ce lipsea literaturii noastre. Felul în care alcătuește Alexandrescu frazele place cititorului. Poetul descrie natura cu atâta

măestrie, că ne face să asistăm și noi la priveliștile mărețe pe care ni le înfățișează :

„Soarele înconjurat de nori vineți, avea o față sângerată și forma în undă o coloană de aur ce se părea că iese dintr'un vulcan de flăcări. Apoi, când fu aproape a se ascunde, norii rămași de-asupra-i subțindu-se și întinzându-se ca o pânză de paianjeni, îi formară o diademă strălucită de diferite culori. Valurile, cu o șoaptă înecată, se sfărâmau de mal; și tăcerea mistică ce domnea împrejur, predispunea sufletul la cugetările melancolice care ne cuprinseseră“. (Memorial de călătorie).

În acest peisaj ni se înfățișează cât se poate de plastic un apus de soare pe marginea Oltului. — Iată cum zugrăvește poetul mănăstirea Cozia și împrejurimile ei :

„Ca la trei ore depărtare de Râmnic, pe un braț de pământ ce, din poalele Carpaților, se întinde deasupra Oltului, este zidită Cozia. Ca operă de arhitectură, mănăstirea aceasta nu diferă cu nimic de cele mai multe. Numai numele fondatorului deșteaptă niște suveniruri mărețe, nutrite încă de șgomotul valurilor, care udă înaltele ziduri și se închină în treacăt țărânei eroilor“. (Memorial de călătorie).

Alăturat ideilor lui Kogălniceanu, Bălcescu adună în „*Magazin istoric pentru Dacia*“ material pentru o istorie.

„El reprezintă la noi concepția tratării estetice a materialului istoric, ceea ce dă operei sale capitale o valoare artistică deosebită. De aceea, dacă „*Istoria Românilor sub Mihai Vodă Viteazul*“ nu mai prezintă astăzi însemnătatea ei de odinioară din punct de vedere al fondului, ea continuă totuși să trăiască prin simțirea pe care autorul ei a închis-o într'însa“. (Manualul de limba română cl. VI de Gh. Nedioglu). În ea se găsesc „descrieri cu adevărat literare, pasagi epice și mai ales lirice, care ne arată un scriitor abil, un literat de seamă“. (*Studii de literatură română*, de P. V. Haneș).

Iată de pildă fapta eroică prin care își îmbărbătează Mihai ostașii, înainte de lupta dela Călugăreni :

„Sfârșind aceste pregătiri, Mihai cugetă întru inima sa că împrejurarea cere neaparat vreo faptă eroică, spre a descuraja pe Turci și a încuraja pe ai săi. El hotărăște atunci a se jertfi ca și altă dată și a cumpăra biruința

cu primejdia vieții sale. Ridicând ochii către cer, mărinimosul Domn chiamă în ajutoru-i protecția mântuitoare a Dumnezeului armatelor, smulge o secure ostășească dela un soldat, se aruncă în coloana vrășmașă ce-l amenința mai de aproape, doboară pe toți cei ce se încumentă a-i sta împotriva, ajunge pe Caraiman-Pașa, îi sboară capul, isbește și pe alte capete din vrășmași și, făcând minuni de vitejie, se întoarce la ai săi, plin de trofee și fără să fie rănit. Această faptă eroică înfloară pe Turci de spaimă, iar pe creștini îi însuflețește și îi aprinde de acel eroic entuziasm, izvor bogat de minunate fapte. Și cum n'ar fi crezut că pot face minuni cu un astfel de general și cu asemenea pilde ce le da? (Istoria Românilor sub Mihai Vodă Viteazul).

„Ca și Grigore Alexandrescu, Bălcescu își smulge pe cititori din prezentul umilit și înjosit, ca să-i transpună în vremile pline de măreție ale trecutului, pe care îl învie în linii viguroase: el are arta de a povesti cu multă mișcare, într'un stil colorat și pitoresc”. (Nedioglu: Româna cl. VI).

Soarta făcuse ca Românil să trăiască timp îndelungat despărțiți. Ideea că ei sunt frați și speranța că va veni timpul când se vor uni, n'au pierdut-o. Faptul că, deși pentru un scurt timp, Românil au fost adunați laolaltă sub Mihai Viteazul, determină pe Bălcescu să scrie istoria acestui măreț domn. „Bălcescu a vrut să scrie o istorie în gen antic: un erou principal, o scriere strălucind prin puritatea stilului, o prezentare cu totul literară, în paragrafe și acte, înfățișând dezvoltarea dramei, în scurt o operă clasică, de unde erudiția și chestiile de critică sunt alungate în note sau cu totul, unde nimic nu trebuie să turbure curgerea senină a epopeei”. (P. P. Panaitescu).

Iată cum ne înfățișează Bălcescu starea sufletească a sa atunci când află că Turcii au intrat în țară (în timpul revoluției dela 1848) și batjocoresc țărâna strămoșilor noștri dela Călu-găreni:

„Inima-mi se sdrobi, ochi-mi se închise la această priveliște și aceste cuvinte scăpară din inima mea: Dumnezeul părinților noștri ne-a părăsit! Părinții noștri ne-au blestemat!”.

Câtă sensibilitate sufletească și câtă fineță artistică la acest om!!

Operele a căror izvor de inspirație au fost cronicile, nu

încetează odată cu dispariția lui N. Bălcescu, căci și Negruzzi „șterge colbul depe cronică bătrâne” (Epigonii-Eminescu). Adept al ideilor lui Kogălniceanu ca și Bălcescu, Negruzzi cercetează cronicile moldovenești și găsește prilejul să reînvie anumite momente din istorie. Crudul Lăpușneanu îl impresionează și-l determină să scrie una din cele mai reușite nuvele ale literaturii noastre. Deși are aproape un secol de la apariție, nuvela *Alexandru Lăpușneanu* își mai păstrează totuși „viociunea cadrului, a chipurilor și chiar a limbii: *model nu numai de stil, de vigoare de concepție și de psihologie, ci și de felul cum poate fi prelucrat un text istoric într-o creație personală.* (Viteața lui C. Negruzzi, de E. Lovineșcu).

Minunat de bine a știut să prindă poetul portretul lui Alex. Lăpușneanu, cu toată cruzimea și răutatea sa:

„Dacă voi nu mă vreți, eu vă vreau, răspuse Lăpușneanu, al cărui ochi scânteiară ca un fulger, și dacă voi nu mă iubiți, eu vă iubesc pe voi și voi merge ori cu voia ori fără voia voastră. Să mă întorc? Mai degrabă își va întoarce Dunărea cursul îndărăt. (Alexandru Lăpușneanu).

La fel de plastic este prinsă trufia regelui polon, Sobieschi în clipa când ies plăeșii din cetatea pe care o apăraseră cu atâta bărbăție și curaj:

„Voi ați cutezat a vă împotrivi mie și a-mi omori atâția viteji? zise Regele. O, asta nu se va trece așa, urmă turbat de mânie; trebuie pildă pentru cei asemenea vouă, și pilda va fi groaznică și vrednică de faptă. Nu meritați a muri de sabie ci de ștreang. — Spânzurați-i! (Sobieschi și Români).

Cu o măiastră îndemânare poetul ne redă culoarea timpului fie prin îmbrăcămintea eroilor, fie prin întrebuințarea arhaismelor. Astfel observăm cum ne înfățișează pe Doamna Ruxandra:

„Peste zovonul de stofă aurită purta un benișel de felendreș albastru, blănit cu samur a cărui mânecă atârnav dinapoi; era încinsă cu un colan de aur ce se încheia cu pietre scumpe; iar pe grumazii ei atârna o salbă de multe șiruri de mărgăritar”. (Alex. Lăpușneanu).

C. Negruzzi a reușit astfel să ne înfățișeze, cu o putere neatinsă încă de nimeni în literatura noastră, nu numai carac-

terele eroilor, ci și întreaga atmosferă a timpului în care se petrece acțiunea. Cu atât mai puternică este evocarea trecutului, cu cât culoarea locală nu ne este redată numai formal, ci prin însuși felul de a gândi și de a simți al eroilor, prin însuși sufletul acelor vremi bătrâne, pe care nuvelistul, cu pătrunzătoarea lui intuiție, a știut să-l prindă într'o formă de o clasică sobrietate, caracteristică și ea timpurilor zugrăvite." (Gh. Nedioglu : Româna cl. VI).

Problema limbii care a preocupat pe cărturarii din prima jumătate a secolului al XIX-lea a dat mult de gândit acestora. Limba noastră era împetrișată de latinisme și franțuzisme. Iată ce spune Alecu Russo despre acele timpuri când trebuia să înceapă o nouă epocă a literaturii noastre, cu o limbă ce nu suna românește și cu idei străine de sufletul nostru :

„A trebuit limbii franceze doua veacuri pentru a se descurca de barbarismul pedantismului ! I-au trebuit un șir de oameni ca Rabelais, Pascal și autorii din al XVI-lea veac pentru a se curăți de latinism și de idealism și a se pune pe calea ei”.

„Când mă aștept la vreo idee nouă, lămurită, isvorită din mintea română, îmi aduc aminte că ideea aceea am citit-o în scriitori franțuzi sau nemți, cu deosebire însă că aceștia o exprimaseră lină, frumoasă, fără silă, și ai noștri o prefac în logogrif (obscuritate)”. (Alecu Russo — *Scrieri* — de Eugen Ciuchi, în „Preocupări literare” A. I, Nr. 2).

O muncă de nedescris se impunea cărturarilor de atunci. Rezultatul muncii lor este că încep să se scoată la iveală comorile ascunse ale limbii noastre, producțiunile poporane. Acum nu numai că se fac colecțiile folkloristice, dar scriitorii se inspiră din aceste producțiuni. Alecu Russo, care era împotriva literaturii împrumutate, se străduiește de adună aceste *comori neprețuite de simțiri dulci și idei înalte*”. (V. Alecsandri ; *Poezia populară*).

Călătorind prin ținuturile pitorești ale Neamțului, se inspiră și ne dă frumoase bucăți ce impresionează prin cuprinsul lor. Așa ne înfățișează el — de pildă — un tablou al vieții țărănești :

„Încă un om cu fizionomie veselă ! El intră într'o colibă de frunze, scoate de sub suman un instrument ce-i zice lăută și se pune a cânta. Mulțime de oameni se'ndeasă împrejurul lui și-l ascultă cu dragoste, căci el zice

balade strămoșești !... Ochii mi se deschid ; o naționalitate întreagă se desvelește în graiul, în hainele, în tipul antic, în cântecele acelor oameni". (Al. Russo, de P. V. Haneș).

Ceea ce face ca Alecu Russo să ocupe o pagină de neuitat în literatura noastră este poemul „Cântarea României”. În care „trecutul ne apare într'o întinsă galerie de tablouri, ale căror contururi estompate le fac să pară ca văzute prin negura veacurilor”. (Gh. Nedîlogiu : Româna cl. VI) ;

Poetul își vede țara tristă și nu-și poate explica aceasta când știe că are de toate :

„Dunărea bătrână, biruită de părinții tăi, îți spală poalele și-ți aduce avuții din ținuturile de unde soarele răsare și unde soarele apune ; vulturul din văzduh cată la tine cu dragoste, ca la pământul său de naștere ; râurile cele frumoase și spumegoase, pâraiele cele repezi și sălbatică cântă neîncetat slava ta... O, țară jalnică, pentru ce fața ți-e îmbrodită ?... (Cântarea României, versetul VI).

Poetul ne înfățișează apoi un tablou al întregii țări. Bătrânii arată copiilor țara :

„Și sub cortul pribegiei, bătrânii ziceau copiilor : Colo în vale, departe, prea departe, unde soarele se vede așa de frumos ; unde câmpiile sunt smălțuite și pâraiele răcoroase, unde cerul e dulce, junicile albe și pământul roditor..., copii, acolo e țara”. (Idem, versetul XXVI).

Nota lirică predomină peste tot. Istoria națională e trecută prin sufletul scriitorului. Gr. Tocilescu vorbind despre această scriere spune : „Cântarea României este cea mai frumoasă poemă națională, căreia nu-i lipsește decât versificațiunea spre a putea fi înnumărată între capetele de operă epice. Arareori într'o scriere românească, limba își desvâlue mai mult comorile sale, imaginațiunea își întinde aripile pe plaiuri mai întinse”.

Cu apariția lui Russo, literatura română ia o față mai luminoasă, pentru că acum se înlătură întunericul ce ascundea cea mai frumoasă proză.

* * *

Vasile Alecsandri, pe lângă poezii, scrie și o serie de nuvele, dar care nu-l ridică prin valoarea lor tot așa ca și poeziile. Cu toate astea, apare și în proză ca un mare admirator al artei și al naturii. Călătorind, are prilejul să ne descrie diferite aspecte ale ținuturilor colindate de el. O priveliște frumoasă

ne-o înfățișează în „*O preumblare prin munți*” :

„Un entuziasm poetic ne-a pătruns pe toți, până și pe giudecător; căci priveliștea era vrednică de a încânta sufletele cele mai adormite și vrășmașii cei mai aprigi ai naturii. În dreapta noastră un lanț de munți, printre care Săricica, se înălța cu mândrie; în stânga, alt lanț de dealuri, îmbrăcate cu tufani sălbateci: în urmă-ne, ca o prăjină depărtată, Petricica ce pare că păzește târgul Petrii, culcat la picioarele ei; în fața noastră, un amfiteatru de alți munți, acoperiți cu brazi nalți, care se zugrăveau ca o armie întregă pe cerul înflăcărat de razele cele de pe urmă ale soarelui. Din toate părțile, tot înălțimi adevărate, care te fac și mai mic de cât ești și la care trebuie să te uiți cu capul gol, pentrucă-ți cade căciula dela sineși. Cum să nu se mire cineva! Cum să nu i se aprindă închipuirea!”.

În această descriere de călătorie, Alecsandri ne dă o povestire ageră și vioaie, înfățișându-ne *primele lui impresii în fața naturii românești*. Cele mai plastice imagini îi colorează scrisul. Exemplu avem în „*Buchetiera din Florența*”, când ține să ne dea imaginea vie a aburilor ieșiți din pământ și ridicându-se către cer:

„Privește norii aceștia văpsiți de purpura razelor lui, cum se ridică către ceruri ca o jertfă a pământului făcută în gloria prea puternicului ziditor”.

Prietenul lui Alecsandri, Ion Ghica, aduce în literatură scrisul sub formă de scrisori. Mai scrisese scrisori și Negruzzi, dar nu ajung la aceeași valoare cu scrisorile lui Ghica. Cu o mare putere de observare și un talent desăvârșit, el ne descrie fapte din trecut. „I. Ghica dă o amplă întindere scrisorii, punând-o de cele mai multe ori în cadrul larg al unui vast tablou, în care oamenii nu apar ca individualități independente, ci în angrenajul vieții din care fac parte. La el, nu figurile oamenilor oglindesc societatea, ca într-o bună parte din scrisorile lui Negruzzi, ci societatea cu viața ei conturează și lămurește figurile, care fac parte integrantă dintr'însa”. (Gh. Nedioglu: *România* cl. VI).

Talentul narativ și artistica putere cu care sunt sintetizate toate amănuntele, dau Scrisori—lor o valoare literară tot atât de mare cât și cea istorică. Cât de viu ne apar în față pregă-

tirile de nuntă pe care le făceau baolierii încă pe vremea aceea, păstrând pitoreștile datine populare :

„Când se apropia ziua nunții, mahalaua se împodobeau cu brazi dela casa mirelui până la casa miresei. In ajunul nunții, cam după amiază, porneau călțunărese, tot cucoane alese dintre cele ale ginereului, în trăsuri înhămate cu armăsari de preț. Intăia călțunăreasă intra la mireasă, purtând o căție de argint, cu flori suflăte în aur, din care ieșea fum de udagaciu și de curse ; ea mai purta și o stropitoare, din care arunca apă de trandafir, semnul curățenței, și ură miresei să fie întotdeauna spălată și parfumată. A doua ducea pe tava de argint florile cu care se împodobeau cununile. A treia aducea o tavă cu peteală, semnul bogăției. Veneau în urmă celelalte călțunărese, cu zece, douăsprezece tave încărcate cu tot felul de daruri : șaluri, juvaiere, stofe scumpe, bani, cofeturi, etc. Mulțime de fete înconjurau pe mireasă și lăutarii ziceau din vioare și din gură cântecul :

Astăzi cu fetele,
Măine cu nevestele...

* * *

Ceea ce reprezintă Alecsandri în poezie pentru Moldova reprezintă și Odobescu în proză pentru Muntenia : *Introducerea elementului popular în scrieri*.

Luând exemplul pe Negruzzi, Odobescu cercetează cronicile și scoate la iveală frământările politice și sociale din secolul al XVI-lea. Astfel el scrie două nuvele : „*Mihnea Vodă cel Rău*” și „*Doamna Chiajna*”. Intrebuințarea costumelor și mișcarea lentă a eroilor, precum și întrebuințarea arhaismelor dau scrierilor culoarea timpului. „Odobescu a intrat în literatura noastră ca nuvelist prin marea și bogata sa putere descriptivă, manifestată strălucit în magistrarele scene, tablouri și portrete”. (Nedioglu : Româna cl. VII).

În amândouă nuvelele, numeroase scene istorice, tablouri și portrete desfășoară înaintea ochilor noștri trecutul istoric din secolul al XVI-lea. Un tablou istoric ni se înfățișează în momentul când Mihnea este uns cu Sfântul Mir :

„Sculându-se, Mihnea sărută preastolul și icoana Adormirii Maicii Domnului ce sta pe iconostasul din dreapta, ca hram al mănăstirii și, viind în mijlocul bisericii, mitropolitul îi puse pe cap coroana Voievozilor și îi dete în

mână spada și buzduganul domnesc, ce le ducea pe o perină roșie marele spătar. Atunci prea-sfântul părinte, împreună cu marele postelnic, îl duseră de subsuori până la strana poleită ce se înălța pe trei trepte la dreapta în biserică, purtând pajora țării săpată în lemn. Când se urcă noul Domn p'acel scaun bogat, cântăreții glăsuiră rugăciunea: „*Tebe Boga hvalim !...*” (Pre Tine Te lăudăm) și oastea de afară slobozi puștile și sânețele cu chiote de bucurie și începură a suna din tobe, din pauce, din trâmbițe și din surle”, (*Mihnea Vodă cel Râu*).

Tot într'un tablou este redată așezarea curților domnești din București :

„Noua curte domnească din București, clădită printre sălcile de pe malul Dâmboviței și înconjurată de țepene ziduri cu creste înalte și cu înguste ferestruie de meterez, era plină de o gloată posomorită pe care abia o ținea în strună un șireag indelat de Dorobanți și de Aprozi Sus, în casele domnești, al căror lat acoperiș de șindrilă se întindea jur împrejur cu streșine largi și revărsate, stau adunați, cu o cucernică smerenie, împrejurul trupului împodobit al răposatului (e vorba despre Mircea Ciobanul) toate căpeteniile țării”. (*Doamna Chiajna*).

Tristețea ce apasă casele vornicului Socol, care au fost falnice odată, dar acum sunt stăpânite de risipă, paragină, ruină în urma răzbnării lui Mircea Ciobanul, ne este redată în următorul tablou :

„Acea locuință, odinioară imbelșugată și sgomotoasă, era acum pustie și cu totul sălbătăcită; pe zidul de împrejmuire, acum muced și învechit, se întinsese lungi ramuri de iederă stufoasă; streășina porții invelită cu blâni putrezite de stejar se acoperise cu mușchi. Înăuntru curții buruiana crescuse înaltă și abea se mai zărea în fund o groapă adâncă și mare, astupată pe alocurea cu surpături, de zid, printre care răsărise boziile și bălăriile”. (*Doamna Chiajna*).

Nuvelelor nu le lipsește nici portretele eroilor, prinse în diferite momente. Așa, poetul ne pune în față portretul armășului Dracea din Mănești pe patul de moarte. Ura și dorința de răzbuuare a acestui om nu-l părăsesc nici în ultima clipă :

„Fătul meu !.. fă inimă vitează !.. nu te lăsa !.. !!!

stălp japân casei noastre și nu îngădui să cază biata moșie părintească pe m'na Oltenilor, pe a Basarabeștilor (trăsni-l-ar Domnul din senin) c'asa avem lăsat ca blestem dela strămoși: pace și răgaz să n'avem cu neamul lor cel urgisit. . De-ți va da Domnul Dumnezeu putere și tărie, să nu cruți, să n'aibi milă, căci nici de tine nimeni nu va avea milă când te vor vedea înfrânt și ticăit... Mâna mea s'a muiat..., nu mai poate ridica buzduganul ăsta, vechiul meu tovarăș, bunul meu prieten..., ia-l acuma tu în mâinile tale și proașcă să faci când vei isbi cu dânsul în dușmanii noștri... *Să n'aibi milă!*... (Mihnea cel Rău).

Mișcător este portretul Chiajnei prins în momentul când chiar în ultima clipă își părăsește copila :

„Cumplita mamă se întoarse cu o feroasă iuteală și grăbind pasul spre vâlcea strigă c'un glas aspru: „Nainte copii“. — Vinovatul impietrit în rele, fuge chiar și de umbra muștrării. Într'o clipă Chiajna se suise 'n rădvan și tovarășii ei, înfiorați de sunetul oțelit al glasului ei ajunseser departe gonind în urma rădvanului, când începură să simtă muștrarea în cugetele lor, biruite de neîmblânzita lor stăpână“. (*Doamna Chiajna*).

Nuvela fiind scrisă sub influența romantismului, *cuprinde pe lângă descrierea naturii și răpiri misterioase în nopți cu lună*. Odobescu ne înfățișează răpirea Ancuței de către tânărul Radu Socol în timpul unei nopți senine, trecând Dunărea cu barca :

„Luntrea ajunseser în albia mare a Dunărei și cu Radu la cârmă, se strecura ușor, furată ușor de undele repezi ce se goneau și se îmboldeau cu vuet amorțit; o suflare răcoroasă sbârlea fața apei și legăna încetișor înaltele cartarguri ale șăicelor, ce se vedeau albind în depărtare cu pânzele lor umflate; razele lunii se răsfrângeau cu vii licăriri pe culmea nestatornică a valurilor, răspândind pe cer și peste râu o dulce lumină ce se îngâna cu negreala malurilor depărtate“. (*Doamna Chiajna*)

Povestirea în nuvelele lui Odobescu e strâns legată de datele istorice luate din cronici. Nu dă drumul fanteziei pentru a scrie o lucrare unitară. Negruzzi făurește și îmbogățește el fondul nuvelei, de aceea e socotit ca *artist al fondului*. *Odobescu e un artist al formei, al stilului, al corectitudinii scrisului*.

În afară de cele două nuvele, Odobescu mai scrie un poem

Pseudokynegetikos în care se găsesc imbinată literatura, arta și știința, o adevărată capodoperă a literaturii noastre. Cu cât repetăm mai de multe ori lectura acestei scrieri, cu atât ea ne apare mai frumoasă. *Repetarea lecturii îi limpezește misticismul*. Nu este o operă tezistă sau ideologică. Scopul acestei opere este acel artistic.

Fiind rugat de prietenul său C. Cornescu să facă o prefață la tratatul său de vânătoare, Odobescu e sugestionat de ideea de a face o lucrare având ca temă vânatul. Poetul avea să și desvolte subiectul privit din toate punctele de vedere: literar, artistic și științific.

Incepând cu vânătorile sale în Bărăgan încă de când era copil, amintește despre *vestiții vânători Tămădăieni*. Iată cât de frumos scrie el amintirile copilăriei:

„Din copilărie și eu am trăit cu Tămădăienii, vânătorii de dropii din baștină, care neam de neamul lor au rătăcit prin Bărăgan, pitulați în căruțele lor acoperite cu covergi de rogojină și mânănd în pas alene, gloabele lor de călușei, au dat roată, ore, zile și luni întregi, împrejurul falnicilor dropioi, — căroră ei le zic mitropoliți — sau când, toamna, ei duc turmele de pui să pască țările înțelenite”. (Pseudokynegetikos).

Plăcută e și povestea vânătorului ce nu dorea să-și lase vulpea bearcă:

„A fost odată un vânător care, de câte ori mergea la vânătoare, avea obiceiul să ia cu dânsul pe slujitorul său, iar când se întorcea înapoi, povestea cui vrea să-l asculte, o mulțime de întâmplări minunate, care de când lumea nu trecuse nimănui nici măcar prin vis; și la toate aceste basme nu lipsea niciodată de a aduce ca martor pe biata slugă, adevărat om a lui Dumnezeu”. (Idem).

Nici elementul descriptiv nu lipsește. Poetul ne face să privim mărețul tablou ce se zărește de pe muchia unui plai al munților Buzău:

„În spate aveam culmea întinsă a Penteleului, stăruștele munților Buzău, și pe sub dânsul se rândulau, ca trepte ale unei scări uriașe, plaiul Răboiului, munții Neharnița ambe — Mușe, Măcieșul, Brezeul, Piatra-Penei, Carâmbul și altele mai așezate; dar drept în fața noastră adăpostite sub piscurile semețe ale Furului și ale Steșicului, se înălțau, ca niște pereți suri și măcinați d'alungul

unei perdele de brădet, stâncile Năculelor, la poalele cărora se așternea, întocmai ca un lăicer verde și înflorat, o poiană largă și desfătăată". (Idem).

Un tablou la fel de frumos este redat atunci când poetul ne vorbește despre popasul de noapte al vânătorilor la stâna din Rădana sau Renciu :

„Dar câte una, una, căruțele sosesc la târlă sau la stâna unde vânătorii au să petreacă noaptea; un bordei acoperit cu paie, — trestia și șovarul sunt scumpe în Bărăgan, — câteva saele și olumuri pentru vite, o ceață de dulăi țapeni lătrând cu'nverșunare, și în toată împrejurimea un miros greu de oaie, de ceapă și de rachiu, iată adăpostul și straja ce le poate oferi baciul dela Rădana sau cel dela Renciu".

Acest *mozaic al literaturii noastre* cuprinde foarte frumos împletite arta, știința și literatura. Fraza e artistic mlădiată, pentru ca să dea o lectură plăcută și pentru ca și cititorul să rămână tot odată cu multe cunoștințe. E cea mai plăcută carte de cultură generală. — Dar Odobescu nu se mulțumește numai cu atât, ci introduce în lucrarea sa și elementul poporan. Astfel ne redă *basmul Bisoceanului*, care însă nu-i păstrat în forma auzită, ci este îmbrăcat de poet într'o formă plăcută.

Odobescu ridică proza la aceeași valoare, la care a ridicat Alecsandri poezia în Moldova.

Mihailescu N.

Cl. VII-a n.

Informații.

*Spune 'n ziare astă seară
Că nuș' cum, ca prin mister
Poezia o să piară...
Fiindcă sus, pe apa Cernei,
S'a deschis atelier
Pentru versurile moderne.*

Al. Iftimie, Cl. VIII-a n.

Jerlăciunea la nuntă

Ascultați, dumneavoastră, cinstiți meseni,
Cinstiți nuni mari, socri mari, multă gloată și noroadă.
Și mai în adins
Dumnevoastră, cinstiți părinți.
Cari sânteți dela Dumnezeu orânduți
Ca pomii cei sădiți,
Care lasă roadă ramurilor
Numai din răcoarea rădăcinilor.
Căci Dumnezeu a făcut pământu
Numa cu cuvântu ;
Marea cu zisa,
Cu' tăti câte sânt într'insa,
Soarili și luna
Cari o videm totdeauna,
Steli mărunțali,
Cari luminează și eli,
Și mai presus de toate,
Ca un Dumnezeu ce poate,
A făcut raiul la răsărit,
De osebit de-acest pământ...
Și a făcut pe strămoșul nostru Adam
Cu trup din lut,
Cu os din chiatră,
Cu sângili din mari,
Cu frumusăța din soari,
După chipu și asemănarea Sfinției Sale.
Văzând Dumnezeu că nu-i ghini
De-a locui omu sângur pământu,
O dat sămn strămoșului nostru Adam
Ș'o rupt o coastă din stânga sa,
Ș'o făcut pe strămoșa noastră Evá,
După chipul și asemănarea sa.
Sculându-se Adam din somn înspăimântat,
Dumnezeu la dânsu a strigat :
„Adame, adormi nu te spăimânta
Că aceasta este femeia ta,

Os din osu tău,
 Trup din trupu tău.
 Și ți se va chema ție soție,
 Și veți fi amândoi într'un trup.
 Căci părinții mult trudesc
 Și necăjăsc
 Până pe fii lor cresc;
 Iar fiii 'nainte părinților mult greșăsc;
 Cât frunza codrului
 Și iarba pământului.
 Pământu își usucă verdeața ierburilor
 Și codrilor le cade frunza.
 Tot asemenea Dumnevoastră, cinstiți părinți,
 Să vă înturnați,
 Greșalele fiilor să le iertați...
 Dumineca copilării
 Îi până la această c-sătorii.
 Le-o venit și lor zi de bucurie,
 Ceas de căsătorie,
 Să meargă la a lor casă
 Cea de Dumnezău aleasă.
 Căci fiil dumnevoastră până amu
 De crescut, o crescut;
 De înflorit, o înflorit;
 Dar de rodit, n'o rodit.
 Iar de amu au să crească,
 De înflorit au să înflorească,
 De rodit au să rodească,
 Pe părinți să-i mulțumească;
 Și să-mi deie și mie un pahar cu g'in
 Așa-i de la Hristos, Amin!

*Auzită dela Tache a Babel (Dumitra Baba) în state de 57 ani Com
Gârceana-Neamț. Nu știe carte*

Cules de Iftimie Al. și Anghel C. VIII.
 (Din monografia satului).

Soveste cu draci și cu figani...

Apoi asta care vreau să v'o povestesc s'a 'tâmplat de mult, tare... tocmai de pe când se lupta, aman-aman, Han-Tătar cu riga Saharii, de curgea sângele 'n șuhoale și se spăimântaseră și dobitoacele fără graiu, nu numai cele cu graiu... Luna pierise mâncată de vârcolaci, apele să trăsaseră în adâncuri, iar ielele puneau în pericol de moarte pe oricine ar fi cutezat să călătorească la vreme de noapte. Și era jale și sărăcie depretutindenii... Și într'o bunișoară zi, ce-i vine în cap lui Dumnezeu, că numai ce-și ia pe sf. Petru și ascunși de un nour, coboară jos, la noi... Asta era pela Săn-Mării; taman ieșise fiertura... După ce s'au hodinit ei la un umbrar ca vai de lume și acela, și au mai sorbit din cea ploscă să-și mai ostoiască setea, au purces mai încolo...

Trec sfinții prin câmpuri arse de arșiță, prin sate părăsite, fântâni secate, depretutindenii găsesc pârjol și sărăcia, împreunată cu pustiul. În înaltul cerului, cala țipa de țî se rupea inima... Mă rog, era mânia lui Dumnezeu și alta nu! — Merg ei sfinții voinicește, zi de vară până în seară, dar să ajungă la o locuință omenească barem, nici pomeneală...

...Intr'un târziu, — amurgea de amû, — numai ce zăresc în albastru îndepărtat al zării, căsuțele unui sātucean, care nu se arăta a fi cine știe ce mare. Cu câteva scântei — întru aprinsul luminilor — au ajuns... Deabia pășiseră însă poarta satului și, mai — mai să-i amețească miasele ce pluteau pe deasupra-l., așa erau de greoaie și vrăjmașe omului. — Peste măsură de mahnii sfinții, după ce s'au strecurat cu binișorul pe lângă casele dărăpănate, cotigiră la dreapta și ajunseră în celălalt cap al satului, la o crășmă... Și-acolo ce să vezi, dumneata? O hăr-mălae și o zuruială de să-ți ia auzul cale de opt stânjeni și alta nul în mijlocul hăr-mălaei se vedea cum doi oameni, cu niște „scurtături” de te'ngrozeau, se băteau de moarte, îmbărbătați din când în când de cei deprinprejur.. — „Vasăzică asta-i în-veșelește pe dânșii așa; — mă-măi că șugubață-i lumea asta, mai cugetă mahnit Dumnezeu... Du-te, Petre, de-i înfrățește că-i păcat, bre, să se verse sânge nevinovat...” De voie, de nevoie, se duce el Sfântul că... n'a avut ce face... dar îi era lui a-i

împaca, cum— îi era câinelui a linge sare; — „Te pui cu ne-
bunii — gândește Petru. M'or otânji c'o leucă, de n'oiu mai fi
om întreg, cât oi u mai trăi — păcatele mele — că asta-mi mai
lipsea acu !... Se amestecă el prin cea adunătură de jerpeliți
și pierde-vară și află cum a fost venit un străin — era puiu
amezii când a fost ajuns el la cârciuma lui jupân Bercu — și,
ce face el, ce drege, se ia la harță cu Mandache-Tinichigiu...
Ci-că s'or fi lăudat străinul, în gura mare că el poate aduce
ploaie acu „la menunt“; la care Mandache, cam chirchilit, se
pune de price... Cea însă nu se dă; numai cât ce boscorodește
olecutăcă, face niște semne și unde mi-ți începe a ploua, mă
nene: potop și mai mult nu ! Dar ce folos?... Mai tare te frigea
acum soarele, iar stropii erau așa de negri și puturoși...

— „Dacă e așa, apoi știu eu cam cine poate fi „domnu
cu ploaia“, gândește sfântul Petru. Măi că vrăjmaș mai e și
Aghiută ăsta, dar las' că ți-l potcovesc eu!... Se duce apoi la
dânșii, îi ia cu binișorul, doar-doar i-o împaca :

— „Dar hai, bre, că stă urît și râde lumea de voi; mai
lăsați-o pe alt' dată și câte și mai câte ;... Dar ți-ai găsit să te
înțeleagă țiganul? El nu și nu, că-l omoară pe solomonar, și-așa
și pe dincolo, încât se lehămitise și sfântul — ce crezi dumneta?..

Dacă a văzut și a răs-văzut că nu-i de chip cu imprecinații,
sfântul, ieșindu-și din răbdări, unde mi-ți scoate odată sabia
din teacă (căci pe acea vreme purta sabie) și hrăști ! hrăști !,
cât ai zice „mei“ le taie capetele și pleacă plin de obidă la
Dumnezeu...

— „Ei, cum-ii, Petre; împăcatu-i-ai, ori ba?...

— „Ba, Doamne !

— „Cum se poate, bre ? !...

— „Iaca se poate, Doamne ! Iaca așa și-așa..... Și-i spune
de-a-fir-a-păr toată pătărania...

— „Rău ai făcut, Petre, ce ai făcut !... Du-te de le dă
vieață, — las'că am eu grijă să-i chem când le-o veni rândul !...
Se duce el Sfântul: dor cum v'am spus, era taaare-mâhnit și
câtrănit. Acu nu știu nici eu sângur ce să zic; îi destul să vă
spun că sfântul, în loc să pună capul țiganului la trunchiul lui,
îl pune între umerii lui Sarsailă, iar pe a lui Sarsailă, la țigan...
Le suflă vieață apoi... când :

— „Na-ți-o frântă că ți-am dres-o, le-am schimbat tigvele!
Cum să fac, s'o nimeresc?...

Apoi tot el: „Dar... lasă-i să se'nvețe minte de alt'dată,
și se tot duse...

Dracul și țiganul se sculară, mai umblară buimaci în colo și incoace..... mai clătinară din cap și plecară așa... în bobote, unde i-o călăuzi Cel-de-sus.

Acum trecuseră șapte-opt ani dela întâmplarea noastră. Vine vremea să se înfățișeze și țiganul la Poarta Raiului. De întâmplarea cu Aghiujă și țiganul uitase până și Sfântul Petru dar mi-te Dumnezeu, mai bătrân! Dar, după cum vă spusei; țiganul era cu cap de drac amu; asta i-a cășunat mari necazuri, căci sfântul, crezând ca e drac în carne și oase, n'a stat mult la cumpănă, a luat o jordine dela Sfântul-Tron în mână, cu stângă deschise încetișor porțița și jap!... jap! li croește două țiganului de-i crăpară cornițele în două-sprezece bucățele, nu glumă; și atunci abia a băgat el de seamă că-i cu capul de Aghiujă... Sfântul Petru însă nu-l credea nici în ruptul capului că el e Mitache-Tinichigiu, cel cu pricina și, de nu era Sfântul-Sisoe care să-l ajute, nu mai pupa el țiganul raiul... cum nu-s eu Vlădică, amu!...

Donose Nicolae

cl. IV-a n.

Azi, pentru cea din urmă oară...

Azi, pentru cea din urmă oară
Doar mai privesc la tine
Și simt că 'n suflet se coboară:
Și jale și suspine.

Rămâi departe, școală dragă,
Cuprinsă în uitare,
Rămâi cu vieața mea întregă
Și cu trecutu-ți mare.

Opt ani am petrecut în tine,
Cu traiul împreună,
Am cunoscut și rău și bine
Și vreme rea și bună.

Doar zilele cu catalog
Mi se păreau mai grele,
C'aveau cu ele—trist prolog —
Un car cu note rele;

Iar orele de matematici
Mă alungau pe-afară,
De stam sub teii singuratici
Să sune — a doua oară.

Dar am avut și zile bune,
Cu cer senin și-albastru,
În care, după cum s'ar spune,
N'am suferit *dezastru*...

Și-am stat și eu mai cu plăcere,
În băncile din clasă,
Când nu aveam nicio durere
Și niciun dor de — acasă...

Dar toate fură ca un vis,
Ca 'n vis trecură toate,
Azi sufletul mi-l simt închis
Iar ochiul stâng se sbate,

Și sufletul mă doare-acum
Când știu că plec din tine,
Că mă despart de toți în drum
Cei ce-au trăit cu mine...

Și nu de carte-mi pare rău
Și nici de zile grele,
Ci după trist trecutul meu
Și visurile mele...

Al. Iftimie, VIII n.

Idei, fapte, oameni.

Congresul profesorilor de geografie din întreaga țară a poposit anul acesta în Piatra-Neamț, continuând astfel o tradiție care, de mai bine de un sfert de veac, cu întreruperea din anii războiului, poartă anual categoria aceasta de dascăli, prin toate colțurile țării.

Ultimii ani, congresul s'a ținut pe rând la Abrud, T. Severin, Alba-Iulia și anul trecut la Bazargic. Se părea că anul acesta —dat fiind vremurile neprielnice— se va face abatere dela această tradiție, instaurată de acel ce poartă pe drept cuvânt numele „părintele geografiei românești”, profesorul și academicianul Simion Mehedinți.

Lucrul profesorului s'a arătat însă mai tare decât îngrijorările trecătoare. Cel peste două sute de participanți la congres: profesori, conferențieri și asistenți universitari, profesori secundari și chiar intelectuali negeografi, au mărturisit interesul pe care îl poartă acestor întâlniri anuale, interes tot mai viu din an în an.

Ospitalitatea moldovenească a Pietrenilor nu s'a desmințit nici de astădată, hotărînd aci pentru trei zile o insulă de liniște și pace ca în vremurile bune.

Lucrările congresului s'au desfășurat după obicei, cu festivitatea deschiderii, cu programul comunicărilor, care a prins două jumătăți de zi și s'a încheiat apoi cu două excursii: una pe Cozla (o ascensiune), iar a doua la Cheile Bicazului. Amândouă excursiile au nimerit vreme bună, întâmplător și fericit armistițiu climatic în lungul șir de zile ploioase.

Programul a cuprins două serii de comunicări: una a localnicilor, cu subiecte din orizontul local și a doua a oaspeților universitari, cu subiecte generale.

Iată-le : Părintele C. Matasă : Preistoria regiunii pietrene; Const. Turcu : Călători străini prin jud. Neamț; Victor Andrei : Cadrul geografic al orașului Piatra-Neamț; Victor Țăranu : Plutăritul pe Bistrița; P. Gheorgheasa : Din folklorul văii Bistriței; Prof. univ. I. Atanasiu : Din geologia Carpaților Răsă-

riteni; Prof. univ. Mihai David: Observări asupra morfologiei Carpaților Răsăriteni; Prof. univ. Gh. Nastasă: Populațiile jud. Soroca; Asist. univ. Nicu M. Pop: Populația Subcarpaților din Muntenia.

Au ținut totodată întruniri: Asociația profesorilor secundari de geografie și gruparea dela „Revista Geografică Română”, revistă care înmănunchiază tineretul geograf din țara noastră.

S'a renunțat cu părere de rău, din lipsă de timp, la discuțiile asupra metodologiei și terminologiei geografice, cum și la tradiționala lecție de geografie.

Autoritatea prezidențială a D-lui prof. David a asigurat congresului ținuta lui cărturărească de totdeauna.

Evident, nu e rostul acestor note să fie o dare de seamă. Amănunțele desfășurării congresului au fost date pe larg în gazete.

Ceea ce ni se pare o datorie de împlinit aici, este de a arăta rostul adunărilor anuale ale acestor categorii de slujitori școlari.

Ușor pot fi confundate aceste congrese cu întrunirile profesionale atât de obișnuite în anii din urmă, de drastice cerințe materiale.

Congresele profesorilor de geografie n'au isvorit din preocupări materiale. Ele au răsărit din trebuința de complectare a cunoștințelor, de adâncire a unui obiect care-și vede de-abea acum limpezit câmpul său de cercetare.

În adevăr, nici o disciplină științifică n'a avut o soartă mai vitregă.

Deși veche ca nume și preocupări —părinții ei sunt Grecii— Geografia a cunoscut o înceată evoluție a obiectului și metodei ei de cercetare.

Apărând din antichitate, când în chip speculativ filosofic (filosofii Ionieni), când ca material descriptiv amestecat printre datele istorice (Herodot), Geografia a cunoscut un moment de înălțare cu Ptolemeu, învățatul alexandrin, autor al unei geografii care s'a pierdut și a unor serii de hărți din care ni s'au păstrat o parte. Din nefericire, tăvălugul scolastic al evului mediu a trecut nimicitor peste câștigurile antichității și a întors geografia la vârsta primelor ei dibuiri.

Descoperirea Americilor și a celorlalte continente și ținuturi, la care s'au adăugat cuceririle științifice în toate domeniile, în epoca modernă, dă păs și științei noastre să prindă

aripi. Lucrul n'a fost de loc ușor. Oscilând între științele naturii și cele moral-sociale, geografia a fost pe rând tributara științelor naturale și în ultima vreme a istoriei. Ea trebuia să scape mai ales de acuzația că este o știință de împrumut și să-și afirme adevărul că are un *domeniu* al ei de cercetare, dar mai ales o *metodă* proprie.

O serie de cugetători geografi au lămurit, an de an, tot mai mult, rostul de existență al științei geografiei. Astăzi se poate spune hotărît că este pusă la adăpost de orice critică. Geografia a r e un domeniu de cercetare: pământul cu învelișurile sale și mai ales o metodă deosebită de a celorlalte științe: cercetarea legăturilor dintre învelișurile pământene, acestea privite din punctul de vedere al masei.

Geografia ca o știință a sintezelor (dar și analizelor) naturale și sociale, se impune în școală ca o disciplină care înlesnește formarea dreptei judecăți. Dacă prestigiul ei științific e refăcut deci, importanța ei pedagogică nu mai e nevoie să să fie arătată.

În acest războiu științific, geografia românească, mai tânără, a pus în prima linie numele profesorului Mehedinți.

Mai mult. Putem spune că cea mai luminoasă soluție a problemelor geografiei a fost dată de către profesorul român. Cartea sa „Terra“, în două volume, apărută acum câțiva ani, limpezește magistral știința noastră.

Numele profesorului Mehedinți nu e legat numai de această operă capitală a gândirii românești, ci e legat de întregul învățământ geografic românesc.

În toate ramurile activității geografice, numele său e prezent, după cum prezent a fost în marea reformă a geografiei din țara noastră.

Publicistica geografică tot mai bine scrisă, lucrările de specialitate tot mai numeroase, profesorii tot mai bine pregătiți, iată buchetul ce alcătuiește opera pozitivă a profesorului Mehedinți.

De aceea, nici o categorie dascălească nu cunoaște mai viu spiritul acesta de unire, de familie cum îi place profesorului să spună.

Întâlnirile anuale care cuprind deopotrivă pe profesorii universitari, secundari ca și pe studenți, sunt porniri naturale, determinate de o firească trebuință de regrupare în această organică familie științifică.

Congresele de geografie deci, împlinesc de mult ceea ce

legluitorul actual caută să imprime și celorlalte categorii de dascăli secundari: interesul puternic cărturăresc și dragostea de breaslă. În privința acesta, fără laudă deșartă, dascălii de geografie pășesc pe drumul pe care l-au apucat și colegii lor din învățământul primar.

Iată de ce, lipsa dela congres a părintelui lor sufletesc, profesorul Simion Mehedinți, a fost simțită de toți cei ce-l iubesc și-l admiră. Aceștia își amintesc cu emoție chipul cum profesorul lor, deși academician cu drept de a rămâne peste limita de vârstă la catedră, a înțeles să plece, părăsind de bunăvoie un loc pe care-l ilustrase timp de 40 de ani.

Și credem că e instructiv să împărtășim și cititorilor acestei reviste—câți din acești cititori n'au fost întăriți de cuvântul profesorului? — chipul cum acest Cincinatus al învățământului românesc, s'a întors modest în lumea cărților sale.

După ce și-a făcut bilanțul vieții, fără mândrie deșartă și fără ocoluri fățarnice, în acea cărțuție intitulată cu modestie: „Geografie și geografi la începutul veacului XIX“, profesorul și-a luat rămas bun dela ucenicii lui, prin o scrisoare de despărțire, trimisă acum doi ani congresului dela Alba-Iulia.

Iată un fragment: „Cred că cei care se apropie de sfârșitul carierii lor universitare e bine să se mărginească la împlinirea datoriilor didactice, iar în chestiile de organizare, de alegerea personalului și alte măsuri privitoare la viitor, să se dea la o parte. Nu e drept să pui sarcini pe care le vor purta umerii altora“ căci: „Fiecare generație cu sarcinile și răspunderile sale“.

Și această privire în realitatea de azi: „Noi geografii, ne dăm seama mai bine decât alții, că sub ochii noștri se va decide soarta neamului legat de Carpați — mai strămtorat azi decât orșicând în trecut. Intre Turcia șubredă a Sultanilor, Austria poliglotă a Kaizerului dela Viena și împărăția babilonică a Țarului, țara noastră era mai puțin primejduită.“

De aceea, rugăciunea mea din urmă e aceasta: geografii —mai mult decât toți— să aibă ochii lor la hotare, „ca și când mâine ar trebui să sune mobilizarea“.

Anul școlar ca și cel cultural se încheie în obșteasca îngrijorare: Ce ne va aduce ziua de mâine?

Ziua aceasta de mâine poate să aducă ușurare sau întunecare. Socotim că nu acest fapt interesează.

Zile negre a mai cunoscut istoria Europei ca și trista noastră istorie. Ziua de mâine, senină sau furtunoasă, ne va aduce atât cât va da fiecare din spiritul de jertfă de care e însuflețit, Zilele acestea își au *chemarea lor*. Fericit neamul care ascultă această chemare și-i urmează poruncile, dar nefericit neamul care le nesocotește.

E chemarea vremii, dar e și chemarea M. S Regelui, la împlinirea a zece ani de domnie.

Victor Andrei

— profesor —

Duh rău...

Nu se poate întemeia ceva trainic prin jertfa omului, fără ca duhul rău să nu se abată tocmai când opera înlăptuită prinde viață. Asupra revistei *Apostolul* a început să fâlfâie aripa sinistră a liliacului. Revista care înmânunchiază sufletele profesorilor, a învățătorilor și a școlarilor în primul rând dintr'un județ și se adresează cu atâta căldură și prestigiu unor distinși cărturari și multor cititori din lumea satelor, a trezit și invidie. *Ne bucură și aceasta*. Noi știm însă mai de mult că duhul rău s'a strecurat până la redacția unei tovarăse de gânduri și de muncă, pentruca, într'o degajată atitudine aparentă, să smulgă pe o cale ocolită firmanul directorial al publicației nemțene.

Acestui duh rău, Nemțenii obișnuesc să-i spuie de mult, cu un cuvânt cam urit: *potcă* și pe bună dreptate, după cum vom avea prilejul să ilustrăm porecla și să dăm și lămuriri asupra istoricului revistei *Apostolul*. Iar de va fi ca revista să se desfacă în elementele ei cu atâta trudă îmbinate, nu va fi niciodată din vina „directorului” ei actual, care nu împlinește decât o formă juridică și munca întreagă, cam în felul cum se petrec lucrurile și la revista **Școala și Vieța**: Președintele comitetului de conducere al revistei dela Neamț este un institutor, președintele Asociației învățătorilor din județ, iar membrii comitetului sunt profesori, învățători și școlari.

Comitetul de conducere al revistei nu înregistrează nicio bătălie pentru numele aceluia care trebuie să figureze pe *portal*, fiindcă nu aceasta e preocuparea revistei dela Neamț. Totuși, rugăm pe domnul recenzent dela *Școala și Vieța*, ca după ce va lua direct cunoștință de istoricul exact al revistei *Apostolul*, să vadă de ce conducerea spirituală a revistei nemțene, a fost încredințată de provinciali unui profesor de limba română de la o școală normală.

N. V.

Două clișee.

În discursul său de recepție, ținut la Academia Română, Domnul Liviu Rebreanu a găsit o motivare psihologică sărăciei și mizeriei în care trăiește țaranul român: reacțiunea, în felul acesta, împotriva nepăsării noastre, împotriva acelor care l-au uitat pe acest strămoș comun.

Motivarea aceasta anunță o problemă de igienă și educație a sănătății sociale, iar material intuitiv avem din plin. Și, spre exemplificare, nu ne vom duce până în fundul cătunelor ca să folosim pentru ilustrare oameni necăjiți, neștiutori și inofensivi; ci ne vom opri la școli, acolo de unde pornește lumina, acolo unde dascălii activează după mii de precepte și mii de metode; iar pentru a nu trage concluzii exagerate din cazuri izolate a unui sat uitat de Dumnezeu, ne vom opri la școlile din apropierea orașului, la acele școli spre care se îndreaptă dascăli cu *mal multe merite*.

Iată clișee: la școala primară A, cu două posturi și dascăli nemobilizabili, clădire nouă făcută numai din străduința comunei; zidurile stau înecate în băltoace, în timp ce piatra și prundișul cade pe școală; sala de clasă zace în noroi și praful se lasă greu peste *umana roadă* și peste apa din căldarea descoperită, de care atârnă o cană de plev ruginit. Copiii, băieți și fete, cu păr încălcit și mișos, cu fața suptă de frig și de foame, desculți și cu picioarele, mâinele și gâtul cătrânite de rapăn — deși apa curge pe lângă școală — aleargă înnebuniți ceasuri întregi prin noroiul ogrăzii, se isbesc sălbatic, se încruntă și se injură ca la ușa cortului. Hainele, sdrențe străine de căpătat. Niciun petec lucrat de mâna gospodinei nu se găsește pe trupul copiilor în zi de lucru. Părinții trec în drumul lor, Gospodina duce în grabă toate produsele alimentare, cele mai bune, în târg.

La școala B, cu șapte posturi, doi învățători concentrați. Sunt, cum se vede, mai multe doamne. Același clișeu, mai bogat și mai caracteristic; lipsește apa de băut. Sau, după socoteala locală, copiii pot prea bine să se adape ca oile din pârăuașul plin de măr și de zoi care se scurge pe sub școală; este un tablou groaznic de murdărie, deși în fruntea programei analitice se află scris cu litere de foc: **educația sănătății**.

Despre muncă

Munca e o poruncă dumnezeiască dată primilor oameni isgoniți din rai:

„Mergeți și în sudoarea feței veți munci pământul, ca să vă producă hrană“.

Dar munca e grea, natura se opune cu multă înverșunare și cere mai mult decât sudoarea feței; munca e aspră, e crudă. Cum să ne poată duce la fericire?

Chiar dacă această fericire s'ar părea imposibilă prin însăși năzuința de a o găsi, vom trăi clipe pline de mulțumire numai cu imaginea ei. Spre câte idealuri nu năzuiește omul în viață? Însă toate aceste năzuinți nu-s decât începuturile filosofiei omenești.

Nu e drept că munca e grea și aspră, ci tocmai aici omul trebuie să intervină cu rațiunea și să facă din muncă o plăcere.

Problema muncii a fost discutată de primii filosofi, de primii pedagogi și toți au ajuns la concluzia că munca e ocupație nobilă, căci are la bază virtutea; deci munca e și morală, ceea ce l-a făcut pe Cicero să se exprime într'o singură maximă:

„Cel ce muncește n'are timp să se gândească a face răul“.

Munca trebuie însă ordonată; căci numai așa își va pierde asprimea și în însăși ființa noastră se va imprima ca obișnuință ajungând din ce în ce la o *paslune a muncii*. O muncă ordonată, bazată pe paslune, este un eroism al vieții.

Munca, în sens propriu, înseamnă lucru, dar în viața noastră trebuie să însemne un lucru ordonat care are un scop înalt: educarea sufletului, prin însăși efortul de a crea, ceea ce duce spre fericire.

Atât munca normală cât și munca intelectuală cer voință, o voință liberă care pasionează. Munca trebuie încadrată într'o unitate socială: familie, școală, sat, oraș, etc. Atunci, intradevăr folosul este și al obștei, dar este și al individului; este drumul ce duce spre fericire, drumul pe care însă obștea nu-l vede, ci numai individul.

Acestea fiind roadele și foloasele muncii, să ținem minte și următoarele învățături:

- 1) Munca este brățară de aur.
- 2) Omul sfințește locul.
- 3) Munca este un izvor de plăceri, de belșug pentru casă, de deprinderi pentru un corp vrednic de om.
- 4) Munca este al doilea cuvânt din deviza străjerească.
- 5) Munca este cheia civilizației.
- 6) Omul fără lucru e ca apa stătătoare, se strică.

CARȚI — REVISTE — CRONICI

Amândoi, roman. Domnul Liviu Rebreanu a îmbogățit literatura română cu un nou roman. Primit cu pasiune de cititorii din provincie, pentru conținutul unei crime senzaționale, acest roman, socotit polițist, nu se prea bucură de aprecierea criticii. Este firesc să fim mai pretențioși cu romancierii consacrați. În urmărirea acțiunii din acest roman, cititorul nu rămâne însă impresionat de mobilul sau senzaționalul crimei săvârșite asupra soților Dăniloiu, ci tot interesul intelectual se concentrează asupra maniei judecătorului Dolga, care își făurește un plan complicat de cercetare, chinându-și mintea și istovindu-și puterile spre a-și dobândi merite excepționale în vederea înălțării sale în grad.

Misteriosul asasinat este dat însă în vileag de servitoarea Solomia, care-și mărturisește crima și în cele din urmă se sinucide, curmând prin aceasta și sbuciumul și desolarea judecătorului de instrucție. Ca și în Ciuleandra, autorul zugrăvește turburarea voinței, care se sbuciumă sub impulsul unei idei ascunse.

Panica vine din văzduh (Poboiowisco), roman de Boguslav Kuczynski, cu o prefață de Liviu Rebreanu. Este cartea tragediei poloneze din ultima vreme, cu scene de apocalips rediate prin zugrăvirea focului ucigător aruncat de avioane. Cartea aceasta este mai curând un ghid de apărare pasivă și reliefează importanța aviației.

Povestea lui... de George

Buznea. Este o concretizare a capodoperei Luceafărul, din care se zămislește povestea minunată a lui Eminescu, care și-a împlinit printre muritori destinul:

Luceafărul strălucitor

— Când ziua 'și varsă plinul,
Se 'ntoarce 'n trup de muritor
Spre-a-și împlini destinul...

Spiritul activ de Eugen Relgis. Este un studiu de cunoaștere a vieții interioare prin intuiție, la care se adaugă bogate însemnări extrase din diferiții cugetători, precursori ai revoluțiilor socialiste. Nimic nou în tot acest codex, mai ales că interpretările și aprecierile sunt reproduse după diferite studii critice.

Deutschland—Rumänien de Josef Wagner. Un interesant album care ilustrează bogățiile comerciale, economice și industriale ale României.

Invățătorii folkloriști de Artur Gorovei. Este o prețioasă broșură apărută în „Cunoștinți folositoare”.

Opera lui Mihail Sadoveanu a început să fie retipărită — în ediție definitivă — în Editura Fundațiilor Regale. Cu apariția primului volum, se oferă cititorului prilejul de a reîmprospăta în suflet minunatele povestiri cu haiduci (Ivanciu Leul, Cozma Răcoare), figuri de boieri demni (Răzbunarea lui Nour) ori haini față de slăbiciunile celor umili (Cântecul de dragoste), ca și atât de realistele portrete de preoți (Intr'un sat odată) ori chipul han-giței care țistuaie (Hanul Boului).

Din cartea *vieții*, poezii de Har. Mihailescu, Original prin rusticitatea temelor, sugestiv în bogăția folclorică a cuvântului, poetul înmănunchiază într'un volum de 132 pagini minunate tâlcuiri poetice, din care re-marcăm: Sântilia de Moldova, Crug, Anul-Nou la noi, Cântec de iubire mare, Luna... În altele, amintindu-ne deopotrivă poezii din Ion Pillat, O. Goga și Topârceanu, poposite în sufletul unui clasic. Reproducem una din poezii, unde îl găsim numai pe Har.:

Vai, uri-o-ar lumea 'ntreagă,
căci mai bine nu i-oi zice,
mi-ar rămâne mie dragă
răutatea, hoța care
fură inimile-aice
ziua în amiaza mare!

Graiul meu când o defaimă,
Domnul deie-i numai bine!
S'a gândi ea și la mine:
pentru dânsa caut faimă!

Și-i doresc — în nebunie —
cumpănă de foc, de apă:
oare'n brațe cum să-i vie,
când oiu ti eu cel ce-o scapă?

Dacă tot mă dă pe glume,
gândul meu smintitvrea doară
un cutremur, ca să moară
ceilalți oameni de pe lume.

Doar eu viu și dânsa vie
ca'ntr'un țintirim de pace;
ea pe mâna mea să fie
și-oiu vedea-o ce-a mai face.

(*Cântec de iubire mare*)

Această „carte a vieții” așteaptă totuși o altă ediție și un alt tipar.

* * *

Convorbiri Literare, Anul LXXIII, Aprilie și Mai, 1940. Renăscută la vechea ei glorie prin

cuprins și depășind prin tehnică, valoroasa revistă se impune tot mai mult publicului iubitor de literatură. D-l I. Petrovici evoacă în *Medaliaone filosofice* pe Jean-Marie-Guyau (1854—1888), marele filosof și poet francez, acela care a formulat și o concepție originală despre nemurire: după dispariția individului, conținutul conștiinței sale va rămânea inserat în conștiința altuia, dacă nu chiar într'o conștiință universală. D-l Caracostea ne dă un amplu studiu despre neologism și expresivitate, aducând mai multă lumină în problematica individualității unei limbi și a specificului românesc, așa cum începuse a cugeta la noi A. Russo și a duce cu succes lupta T. Maiorescu. D-l D. A. Vasiliu ne dă un studiu despre obiceiuri, credințe și datine de Paști. În numărul din Mai al revistei, D-l I. Petrovici vorbește despre filosoful francez Félix Ravaisson (1813—1900) a cărui concepție spiritualistă se baza pe afecțiune și frumos. Efortul se explică prin atracția scopului, a dorinței și a iubirii, această ultimă substanță a eului nostru. Toată activitatea naturii nu este în fond decât inteligență și iubire, căzute în inconștient și executându-se cu precizie automată. Dumnezeu a creat această lume nu din „nimic”, cum afirmă în chip atât de mistic creștinismul, nici din belșugul unei plenitudini divine cum socotea Platon, ci din sacrificiul Dumnezeuirii, care în nemărginita-i iubire taie o parte din substanța sa proprie. D-l Al. Ionescu ne înfățișează estetica lui Jean-Marie-Guyau, iar d-na Valeria Costăchel ne dă o caracterizare a operei lui Mihail Lermontov (1814 — 1841).

Revista cuprinde multe poezii alese, recenzii complete și bogate însemnări documentare.

Gândirea An. XIX Nr. 5, Mai 1940, cuprinde: Limba noastră națională, studiu de Th. Capidan, care privește evoluția istorică a limbii renăscută prin izbânda curentului popular, alimentată de scrierile valoroase, dar vitregită de influențe dăunătoare și de sistemele ortografice individuale. Școala are prima datorie de a pune capăt unei anarhii a scrisului. D-I D. Caracostea adâncește tema: Expresivitatea limbii române, cu raportări la poezii și prozatorii români cei mai de valoare, relevând bogata expresivitate a funcțiunii subjonctivului în raport cu funcțiunea nominală a infinitivului. Partea pur literară a revistei este împodobită cu poeziile lui Radu Gyr, poetul cel mai expresiv al suferințelor biruitoare; poeziile lui George Dumitrescu, poetul melancoliilor apuse; sonetele lui Ștefan Baciu și I. Gr. Perișeanu, precum și nuvela *Pedeapsă* a lui Victor Papilian. Clișeele din Ștefan Luchian, pictorul florilor, cu un studiu al D-lui Francisc Șirato închinat maestrului și o variată cronică, întregesc și acest prețios număr al revistei *Gândirea*.

Insemnări ieșene An. V, Mai și Iunie, 1940. Revista ieșeană pare să fie înainte de toate o revistă literară, păstrând acest caracter prin câteva nume consacrate; totuși nu ne putem ascunde desamăgirea pe care o încercăm la citirea unor schițe, ce nu depășesc valoarea însemnărilor fugitive. Nici D-I M. Sădoveanu nu mai este el, fermecătorul povestitor: *Iași, primăvara*

e o romantică însăllare fără duh. Pline de umor sunt mai curând schițele semnate de d. M. Ghindă: *Activitate extrașcolară*, în care, pe lângă ironia serviciului social, surprindem cu amărăciune ridicolul vanității celor care au conducerea în sate; ori *Vasilică* de M. Ștefănescu-Galați: frânturi din realitatea crudă a vieții rustice inadapabile. Fără însușiri artistice, aceste însemnări înfățișează mai multe teme sociale în expresiuni folclorice. Până și poezia e searbădă și fără originalitate chiar la George Lesnea și la Otilia Cazimir. Mai sugestivă și pitorească e poezia *Aspidă* a d. Ion Ojog. Valoarea revistei o găsim în altă parte a ei și anume în *studiile* literare sau acelea științifice semnate de d-nii Iorgu Iordan (Charles Drouhet, 1879—1940), P. Caraman (Din literatura neogreacă), Gr. T. Popa (Un țărănist romantic: I. Mironescu; Amenințarea evoluției); D. Voinov (Simțul orientării) și Al. Zăcondoneț (Vieța lui Ivan Turgenev). Studiul D-lui Gr. T. Popa: *Amenințarea evoluției* ilustrează o problemă filosofică socială de actualitate, care pune în cumpană pe omul „sapiens” cu omul „mechanicus”. Valoarea revistei ieșene mai constă în bogăția cronicilor, mai ales atunci când nu cad în pamflet, căci pentru adoptarea și a unei astfel de atitudini, sunt edificatoare tablele beoțiene.

Le Mois. Valoroasa revistă franceză, care cuprinde lunar sinteza activității mondiale, nu ne mai sosește regulat. Din numărul pe Martie, a. c. desprindem: Politica de energie crescând a Franței; Vieța poporului german; Atitudinea Statelor-Unite;

Atitudinea U. R. S. S. ; Cursul leului în raporturile de schimb cu Germania de J. B. Florian; Conflictul chino-japonez; Sacrificiul Finlandei; apoi o bogată cronică diplomatică și a războiului, cuprinzând dări de seamă și despre viața politică și administrativă a României. Revista mai cuprinde o bogată cronică literară—a romanului—științifică: armele automate în războiul modern, materializarea energiei, *Toate planetele deasupra orizontului* — în Anul Mare al tuturor evenimentelor pământești și astronomice.

Revista geografică română. An. II, fasc. 2-3. În articolul de fond, d-l Simion Mehedinți ne înfățișează pe omul de stat, privit în ansamblul considerațiilor geografice și etnografice actuale. Numărul acesta al revistei este și un omagiu adus magistrului prin cuvântarea inaugurală a cursului de geografie generală și antropogeografie — geograful S. Mehedinți — semnată de d-l C. Brătescu, cu *Răspunsul* magistrului, după care luăm cunoștință de o serie de articole și recenzii de specialitate.

Revista generală a învățământului An. XXVIII, Nr. 3-4, Martie-April; cuprinde: Note în marginea învățământului limbii și literaturii franceze, de Basil Munteanu; Idealismul pedagogic creștin: Fr. W. Foerster, de O. Dragoș; Filosofia în școala secundară de Aurelia Dumitrașcu; Lecțiile de sinteză în studiul istoriei de Pamfil C. Georgian; Copilul, ființă necunoscută de Anina Rădulescu — Pogoneanu; Despre comunitățile de muncă școlară de Victor Țarcovnicu; O excursie cu teme aplicative

de N. Păsărin. Din recenzii atragem și noi atenția asupra studiului lui Ed. Spranger: *Caracterul național al unui popor*, care se rezumă în moștenirea sângelui, laturea vitală, structura spiritului, limba, gospodăria, arta, știința, statul și tragedia neamului.

Cuget Moldovenesc, An. IX Nr. 4-5, April—Mai, 1940. Revistele mari își coordonează cuprinsul în jurul unei teme (Convorbiri Literare, Gândirea) ori a unei ideologii (Insemnări ieșene). Acest procedeu l-a adoptat și revista moldovenească „Cuget Moldovenesc”. În ultimul număr, care îmbrățișează actualitatea lui Creangă, semnează: Petre Stati (Ion Creangă — martor al Unirii noastre); Radu Vulpe (Enigma etruscă); Florea Rariște: Naționalismul antisemit al lui Creangă); Grigore Pascu (Miron Costin). Sim. Varzaru: Problema culturii la M. Eminescu); Mih. Costăchescu (Sate moldovenești în veacul XV) și alte studii interesante precum și alese buchete artistice: *Gafița*, dureroasa poveste a unui suflet umil, de V. Țigănescu; poezii de Gh. A. Cuza, Petre Stati, A. G. Delafântănele, George Lesnea, etc., și Fulger-Dan cu minunata *Dobnă*, care adună în cuprinsul ei toată zestrea noastră spirituală de cântec bătrânesc, durere sfâșietoare și răzbunare cumplită:

Se porni avan urgia
Unui neam întreg lovit
Chiar în inima-i curată
Și'n trecutu-i strălucit.

Datină, credință, lege
Se pornesc la luptă ropot;
Pentru toți bate 'n adâncuri
Limba vajnică de clopot.

Ruguri licăresc pe culme,
Buciume rostesc chemare
Și sub steaguri vin valahii,
Țara toată e 'n picioare..

Preocupări Literare An. V, numerele 5 și 6, Mai și Iunie, 1940. Reținem preocuparea stăruitoare a revistei de a înfățișa motive literare străine în literatura noastră, comparații și diferite teme literare, ori atât de interesante traducerii în limba germană a poeziilor românești: Hora Unirii și Cântecul gintei latine de V. Alecsandri.

Albina An. 43, 1940, foaie săptămânală pentru popor, apare sub auspiciile Fundației Culturale Regale, cu un minunat material ilustrat de popularizare a istoriei Românilor din trecut și de azi și a literaturii românești; precum și prezentarea folklorului nostru național, la care se adaugă prețioase sfaturi pentru sănătate, agricultură, gospodărie, și bogate informații din toată lumea.

Afirmarea An. V Nr. 4—5, Aprilie—Mai, 1940. Revista literară—socială care se afirmă la Satul-Mare reproduce studiul d-lui C. Rădulescu-Motru, aducând și o atrăgătoare contribuție proprie în *Taina frunțașului Seneșan Vasile*, de Lucian Bretan: în sufletul eroului se revarsă gloria tatălui său din cripta sfântă dela Mărășești. Sunt interesante și unele însemnări literare; cât privește poezia, nu ne putem opri decât asupra unor strofe semnate de d. I. Țolescu (Țara de Topaz) și C. Pârlea (Rugăciune).

Poporul Românesc, An. IX. Este o foaie bilunară „pentru folosința muncitorilor dela sate și orașe”; una dintre cele mai atrăgătoare

reviste de acest fel; în câteva pagini: o bogăție de suflet, sculptoare frânturi de gânduri, prețioase povește și aceleași minunate poezii ale d-nei Ecaterina St. Manole, semnate sub pseudonimul Lelița Catrina.

Bugeacul. An V, nr. 5-7, Bolgrad. În seșetosul Bugeac, o bogată recoltă literară. În 1935 apărea tot la Bolgrad revista Familia Noastră, din inițiativa și sub conducerea D-lui profesor Victor Țăranu, care grupase în jurul D-sale pe profesori, școlarii mai talentați dela cele două licee și pe mulți din colaboratorii de azi dela Bugeacul. Mai târziu, un grup de tineri au scos și această revistă, grăbiți să-și publice toate poeziile; au pus-o apoi sub conducerea d-lui Căp. Dragomir Petrescu, iar azi a ajuns să fie un bogat magazin, unde, pe lângă multă Implutură, se remarcă totuși poezii de talent semnate de Teodor Nencev și Alfred Tibereanu — vorbind de gruparea propriu zisă a revistei — precum și preocuparea de a oglindi viața spirituală din trecut și din prezent a unui ținut românesc, încât, din acest punct de vedere, d-l Dragomir Petrescu are un mare merit.

Tot la Bolgrad a luat ființă, în ultimul timp, o altă revistă de literatură: *Moldavia*, sub conducerea D-lui Prof. Ioan Șt. Botez; numai că mediul bolgrădean nu prea leagă pe profesori de acele locuri.

Vlăstarul, revista Asociației corpului didactic primar din Buzău, din Februarie-Aprilie, 1940, cuprinde articole didactice, bucăți literare și unele poezii plăcute (Către sat, de Aurel D. Cărciumaru).

Duh Nou, revista Asociației învățătorilor din jud. Tutova, Ianuarie-Februarie, 1940, cu un interesant studiu al d-lui prof. I. Al. Crăciun: Autonomizarea psihologiei, și câteva teme culturale de popularizare.

Făclia, gazeta Căminului cultural județean Romanaji, din 28 Aprilie și 15 Mai, 1940, oglindește viața unui județ, bogata activitate culturală a unui Cămin și mai ales sforțarea conducătorilor de a pune în mișcare toate energiile creatoare ale județului.

Drumul nostru, An. II Nr. 1, Martie, 1940, este revista elevilor normalişti din București, care ne vine târziu și neregulat. O apreciem pentru ținuta ei serioasă, pentru interesantele și prețioasele articole științifice ale d-lui prof. N. Mazilu (Ingrășă-minte cu fosfor) și pentru căldura sufletească a compunerilor literare: Mihai Eminescu naționalist, de Constantinescu Virgil, VI.

Tinereță An. IV, Nr. 4, Aprilie 1940, este revista elevilor școlii normale „Vasile Lupu” din Iași. Deși se anunță a fi științifică, revista este literară și folklorică în cuprins, având numai dările de seamă științifice.

Ne încântă poezioara *Primăvara* a lui Rugină Gh. din cl. I.

Ghiocei, An. VIII, Nr. 1-3, 1940, apare la Focșani sub conducerea d-lui Petre Iosif, institutor, cu interesante culegeri — documente sufletești — dela copii: pentru copii, educatori și părinți.

Sănătatea pentru toți, S. Nr. 26, 1940 Piatra Neamț. Cunoscuta revistă medicală de propagandă a produselor farmaceuti-

ce „Vorel”, cuprinde și schițe umoristice adecvate: Grădina lui moș Vraciu de prof. A. A. Rotundu, ori îndemnuri casnice de R. P. Gheorgheasa.

* * *

V. T.

Moartea unui profesor. Profesorul Valerian Șesan, dela Facultatea de Teologie din Cernăuți, unul dintre cei mai buni cărturari și mai străluciți profesori de drept canonic din întreaga țară, căruia Sf. Sinod îi cerea direct păreriile sale, atât cu privire la administrația bisericească cât și la organizarea noastră bisericească, s'a stins din viață.

Profesor sever, om care-și dădea destul de bine seama de pregătirea ce trebuia să o deie viitorilor preoți și profesori de teologie, defunctul, pe lângă că a fost profesor de teologie, a fost și profesor la Facultatea de Drept și de mai multe ori conducător și rector al Universității din Cernăuți. Ne închinăm cu resemnare în fața hotărârii celui Atotputernic.

Serbarea sădirii pomilor la Școala din Holda - Broșteni.

În ziua de 11 Mai a. c. a avut loc la școala din Holda — com. Broșteni-Neamț, o frumoasă serbare a „Sădirii Pomilor”.

Serbarea s'a început la ora 9 dimineața cu obișnuitul jurământ și crez al străjerilor, sub conducerea directorului școlii D-1 C. Popescu.

Preotul Petre Jilavu a oficiat serviciul divin, după care tot Sfinția Sa a vorbit despre „Legătura omului cu pământul patriei și dezvoltarea economică prin cultura pomilor și a arborilor”, după care s'a făcut sădirea și cu sprijinul șefului de post, D-1 Dobrov.

Gav. Vlad

Universitatea Populară „Nicolae Iorga” DIN VĂLENII-DE-MUNTE

Tel. 3.72.93 — telefonată (a 1 iulie 1968) — Tel 3 72.98
SEDIUL CENTRAL: LA „LIGA CULTURALĂ”
B-dul Șchitul Măgureanu Nr. 1, București I

PROSPECT

Universitatea Populară „Nicolae Iorga” își ține în fiecare vară la Vălenii-de-Munte — de treizeci și doi de ani, — cursurile sale, la care își spun cuvântul lor luminat distinse personalități științifice și culturale.

Rostul acestei Universități în viața spirituală a neamului nostru este astăzi unanim recunoscut și apreciat. În jurul acestui izvor de reîmprospătare a culturii naționale și de înviorare a forțelor sufletești ale neamului, se adunau până în preajma războiului celui mare, intelectuali din toate ținuturile locuite de Români, spre a lua îmbărbătare și indemn și a se pregăti pentru marea biruință a românismului.

Mai târziu după fericita unire, tot de aici au pornit iarăși lumini, pentru a se fixa temeinice orientări generațiilor noi și a se lămuri atâtea probleme, ce se puneau în cadrul hotarelor teritoriale ale țării.

Pe lângă un izvor de cultură românească, acum cursurile Universității Populare au devenit și un izvor de unificare națională, de închegare sufletească, de înfrățire a tuturor cetățenilor ce trăiesc sub același acoperământ al Statului românesc, apropiindu-i pe unii de alții, prin cunoașterea reciprocă.

Și nu lipsesc nici oaspeți de peste hotare, care atrași de personalitatea Profesorului Nicolae Iorga, vin la această înaltă școală de spiritualitate românească, spre

a dobândi o icoană cât mai fidelă a Poporului românesc.

Anul acesta Universitatea își deschide cursurile în ziua de 15 Iulie, sub conducerea personală a D-lui Profesor Nicolae Iorga.

Durata lor este de o lună și pot fi frecventate de profesori, preoți, învățători, studenți, precum și de către elevii și elevele din ultimul an al liceelor, seminariilor teologice, școli normale, etc.

Pentru o cât mai bună găzduire a participanților, „Asociația Auditorilor Cursurilor Universității Populare” a organizat o cantină, unde, pentru suma de lei 1500 lunar, se poate lua masa în condițiuni destul de bune.

Deasemeni s'au amenajat și câteva cămine modeste, unde pot găzdui până la 200 persoane, care nu au destule mijloace spre a locui în oraș. Un loc în cămin costă 200 lei pe toată durata cursurilor. Întrucât Asociația nu poate oferi decât pat și saltea, fiecare participant e rugat a lua cu sine cele necesare pentru schimb și învelit.

Pentru rezervarea locurilor în cămin și cantină, auditorii trebuie să-și trimită cererea din timp, însoțită de suma respectivă, întrucât admițiile se fac în ordinea achitării acestor taxe.

Cât privește pe cei care voesc să locuiască în oraș, îi rugăm să înștiințeze conducerea cursurilor, pentru a li se recomanda locuințe curate și cu preț redus.

Banii pentru Cantină și Cămin adică lei 1700, sau numai pentru Cantină lei 1500, se primesc pe adresa D-lui *Constantin R. Vasilescu*, casier central al Universității Populare „Nicolae Iorga”, B-dul Șchitul Măgureanu Nr. 1, București I.

După 10 Iulie, orice corespondență și bani se trimit la Secretariatul Universității Populare din Vălenii-de-Munte.

În cadrul cursurilor din anul acesta, D-l Profesor Nicolae Iorga va ține un ciclu de prelegeri vorbind despre „Condițiile colaborațiilor internaționale”, iar distinșii conferențieri, profesori universitari și secundari, ofițeri superiori, medici, magistrați și avocați, vor trata subiecte de actualitate din toate domeniile.

Vor funcționa deasemeni cursurile speciale de limba și literatura română pentru minoritari și studenții străini.

Toți participanții sunt rugați a avea acte pentru legitimare. La sosire fiecare va plăti o taxă de lei 25, pentru eliberarea cărții de auditor al cursurilor Universității.

Este de dorit ca acei care au costume naționale, să le ia cu dânsii, în vederea serbărilor și excursiilor ce se fac în fiecare sărbătoare; deasemeni și instrumente muzicale, vioară, etc.

Reducerea pe C. F. R. se va trimite la timp, persoanelor care au plătit taxele specificate.

Se retori: { Ilie Al. Ardeleanu
Constantin R. Vasilescu

Congresul anual al Prof. de Geografie din Țară s'a ținut în Piatra-Neamț, la 19, 20 și 21 Mai 1940, sub președinția D-lui profesor Mihai D. David dela Universitatea din Iași, cu următorul program:

Duminică 19 Mai

Orele 8-11: vizitarea orașului. Ora 11: Te-Deum la biserica domnească „Sf. Ioan” (Catedrala orașului), ora 11⁴⁰: *Ședința de deschidere* (în sala de festivități a

liceului de fete). Ora 13: prânz oferit de Rezidența Regală Prut și Primăria Piatra-N. (la restaurantul Sobolevski), ora 16, *Comunicări*: (în sala de festivități a liceului „Petru-Rareș”), a) *Preot C. Matasă*: Din vleața de altă dată a ținutului Neamț, b) *C. Turcu*: Călători străini prin județul Neamț, c) *Victor Andrei*: Cadrul geografic al orașului Piatra-Neamț, d) *Victor Țăranu*: Informații asupra plutăritului pe valea Bistriței, e) *P. Gheorghieasa*: Folklor geografic în studiul istoriei, f) Societatea de Geografie, g) Chestiuni în legătură cu învățământul Geografiei (programe, termeni geografici etc...).

Luni 20 Mai

În sala de festivități a liceului „Petru-Rareș”, *Comunicări*: Ora 9 a) *Prof. I. Atanastu*, Decanul Facultății de Științe din Iași: Considerații generale asupra Carpaților Orientali, b) *Prof. M. David*: Câteva probleme privind relieful Carpaților Orientali moldovenești, c) *Prof. Gh. Nastasă*: Populația județului Soroca, d) *N. Popp*: Populația Sub-Carpaților Munteniei la 1830, 1900 și 1930. Ora 16: Ascensiunea muntelui Cozla (Explicațiuni date de D-l prof. M. David).

Marti 21 Mai

Ora 6: plecarea cu autobuzele spre Cheile Bicazului — Gheorghieni — Ditrău — Tulgheș — M-rea Durău — Bicaz Piatra-N.

Comitetul de organizare al Congresului profesorilor de Geografie, care s'a ținut în orașul nostru, între 19—21 Mai a. c., aduce călduroase mulțumiri persoanelor care au oferit găzduire participanților la acest congres.

Distractive

DE CE ?

Un domn bogat de pe la Bacău, avea treabă pentru câteva zile la București. În acest interval el trebuia să primească o scrisoare foarte importantă și urgentă de la un prieten al său. Înainte de a pleca, a avut grija să lase vorbă soției sale că la un caz de primește scrisoarea de la prietenul său, să i-o trimeată urgent la București. A doua zi acest domn primește de la soția sa de acasă o scrisoare, prin care i se spune că nu poate să-i trimeată plicul, fiindcă cheia de la cutia cu scrisori a luat-o la dânsul. El destul de urgent l-a trimis cheia soției sale. Totuși ei primește iar răspuns de la ea că nu-i poate trimite nici de astă dată plicul din cutia cu scrisori. De ce ?

Intrebare matematică.

Trei călători foarte obosiți și flămânzi au intrat la un han. Acolo ei au cerut ceva de mâncare și o cameră unde să se odihnească. Hangiul le-a spus că nu le poate pregăti decât cartofi copți și i-a condus într-o cameră, unde puteau dormi în voie. Ei fiind foarte obosiți s'au culcat și au mai așteptat cartofii. Hangiul aducându-le cartofii și văzând că ei dorm buștean le-a lăsat cartofii pe masă și a plecat. Într'un târziu se scoală unul din ei și văzând cartofii pe masă, i-au împărțit în trei și mâncându-și porția sa, s'a culcat. Sculându-se și cel de al doilea și crezând că el este primul, a împărțit cartofii în trei și-a mâncat porția sa și s'a culcat. Sculându-se și cel de al treilea și crezând că el este primul a împărțit cartofii în trei și a mâncat porția sa. La urmă, în castron au rămas 12 cartofi. Câți cartofi au fost în castron ?

MAREȘ DUMITRU, cl. VI-a n.

Proverb ascuns

E	S			I	C
S	C	E	N	L	A
E	N	O	A	I	D
A	T	I	M	E	P
J	A	A	D	R	A
U	N	E	T	G	E

Proverb ascuns

N	A		P	A
R	A	M	A	T
E	L	E	E	R
E	T	R	C	E
I	P	R	A	I

Citind aceste litere într-o anumită ordine, veți găsi câte un proverb ascuns

V. Silache S., III-a n.

Stamate V. Nicolae, III-a n.

Intrebări

ȘTIINȚIFICE: Câte planete sunt, numele și compoziția lor ?

Ce este idiosincrasia ?

LITERARE: Ce este eroida ? Ce este catachreza ?

Care este sentimentul fundamental din poezia lui Eminescu: *Rugă-
cunoa* sau *Da* ? Dar din romanul lui Rebreanu: *Pădarea Spăzurașilor* ?

ARTISTICE: Cine a compus versurile din imnul „Pe-al nostru
steag” și cine le-a transpus pe note ? Care este cel mai vechiu compozitor
român ; cine sunt actualii compozitori români ?

Cititorii care pot răspunde la toate întrebările și jocurile din
această pagină distractivă, vor primi gratuit revista „Apostolul”.

Abonamentul 100 lei anual.